

IMDi-rapport 5-2010

Myke indikatorer for integrering

– En komparativ kartlegging av surveyundersøkelser om tillit, tilhørighet og opplevd diskriminering

Innhold

Forord	2
Sammendrag	3
Summary	4
1 Innledning	5
1.1 Harde og myke indikatorer for integrering	5
1.2 EUs pågående indikatorarbeid	5
1.3 Definisjoner	6
1.4 Leserveiledning	8
2 Metodisk gjennomføring	9
2.1 Fremgangsmåte	9
2.2 Avgrensninger og presiseringer	10
2.3 Svakheter ved kartleggingen	11
3 Presentasjon av surveyundersøkelser	12
3.1 Norge	12
3.2 Sverige	13
3.3 Danmark	13
3.4 Europeisk nivå	14
3.5 Harmonisering	14
3.6.1 Spørsmål vs. påstander	15
3.6.2 Direkte vs. indirekte spørsmål	15
3.6.3 Harde vs. myke spørsmål	15
3.6.4 Arenaer som dekkes	15
4 Det gode spørsmålet	22
4.1 Hva kjennetegner et godt spørsmål?	22
4.2 Indirekte spørsmål og skalautvikling	23
4.3 Konklusjon og anbefalinger	24
5 Sammenligning av undersøkelser	26
5.1 Konklusjon og anbefalinger	27
6 Harmonisering	28
6.1 Konklusjon og anbefaling	28
7 Oppsummering	29
Litteratur	30
APPENDIKS	31

Forord

Hvordan måler man integrering? Norge legger ned store ressurser på integrering og inkludering av innvandrere og det er viktig for myndighetene å få tilbakemelding på om man lykkes med tiltak og politikk.

Vi kan overvåke resultater og utvikling ved å se på statistikk og telle innvandrere som består norskprøver, som har jobb eller stemmer ved valg. En annen framgangsmåte er å spørre innvandrerbefolkningen selv gjennom survey-undersøkelser.

Vi ønsker et inkluderende samfunn – der samfunnsmedlemmer ikke urettmessig forskjellsbehandles, men føler «seg hjemme». Denne rapporten retter søkelyset mot sosial inkludering av innvandrere og barn av innvandrere. I tråd med pågående indikatorarbeid i EU er «følelse av tilhørighet», «opplevd diskriminering» og «tillit til hverandre og det offentlige» utpekt som sentrale indikatorer på sosial inkludering.

Rapporten er utarbeidet av Rambøll Management Consulting på oppdrag for Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi).

Hvordan formulere spørsmål om tillitt, tilhørighet og diskriminering som reflekterer folks faktiske subjektive opplevelse? Det originale ved rapporten er en gjennomgang av hele 16 europeiske survey-undersøkelser. I tillegg til å kartlegge og sammenlikne spørsmål, drøfter rapporten muligheter og begrensninger for harmonisering av survey data på tvers av landegrensene.

Felles og presise begrepsdefinisjoner, ordlyd i spørsmål og uttrekkskriterier danner et bedre utgangspunkt for sammenlikning og utvikling av overvåkingssystemer som kan gi retning til integrerings- og inkluderingspolitikken fremover.

God lesning!

Oslo, våren 2010

Lars Wilhelmsen, fung. direktør,
Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi)

Sammendrag

På oppdrag fra Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) har Rambøll Management Consulting (Rambøll) kartlagt myke indikatorer for integrering som fokuserer på temaene tillit, tilhørighet og opplevd diskriminering. Hovedmålsettingen for prosjektet har vært å belyse hvordan man kan spørre om temaene på en god og meningsfull måte. Derne har prosjektet hatt som mål å vurdere hvorvidt data fra eksisterende surveyundersøkelser kan sammenlignes. Denne rapporten henvender seg primært til IMDi, men kan også brukes av andre aktører som har et behov for å vite hva som finnes av undersøkelser som omhandler temaene.

For å belyse de to problemstillingene har Rambøll kartlagt hvordan surveyundersøkelser fra Norge, Sverige, Danmark og undersøkelser på europeisk nivå nærmer seg disse temaene, og diskutert funnene i lys av retningslinjer for god spørsmålsformulering.

I kartleggingen har vi gjennomgått i alt 16 surveyundersøkelser som blant annet omhandler tillit, tilhørighet og opplevd diskriminering. Noen av undersøkelsene henvender seg utelukkende til innvandrere, mens andre omfatter hele befolkningen. Vi har sett at temaene søkes dekket enten ved bruk av påstander respondenten skal ta stilling til, eller ved bruk av spørsmål. Både påstandene og spørsmålene varierer i graden av presisjon. Videre har vi sett et skille mellom direkte og indirekte spørsmålsformuleringer, og mellom harde og myke spørsmål.

Basert på kartleggingen har Rambøll utarbeidet anbefalinger til det videre arbeidet med myke indikatorer for integrering i Norden og på europeisk nivå. I anbefalingene har vi først tatt for oss hvordan eksisterende data kan brukes i komparative studier, og derne sett på hvordan fremtidige datainnsamlinger kan organiseres for å sikre resultater som er sammenlignbare på tvers av land.

Vi har anbefalt å begrense eventuelle sammenligninger til tematisk like spørsmål som er presist formulert, altså spørsmål som har høy overflatevaliditet. Også her bør sammenligningene kompletteres med redegjørelser for forskjeller mellom undersøkelsene med hensyn til utvalgsriterier, innsamlingsmetoder og frafallsskjevhet, samt andre forskjeller som kan tenkes å påvirke sammenlignbarheten. Begrepet innvandrere er for eksempel ofte definert forskjellig i ulike surveyundersøkelser. Det kompliserer komparative analyser.

Vi har avsluttet rapporten med å løfte blikket og se fremover mot en eventuell harmonisering av undersøkelser på nordisk og europeisk nivå. Disse tankene kan tas med videre inn i et arbeid med å harmonisere undersøkelser på tvers av land og utvikle spørsmål som gir sammenlignbare svar. Et slikt initiativ vil forde et svært tett samarbeid mellom aktørene i de ulike landene for avgrensning av temaene og utvikling og testing av spørsmål. Nettopp fordi begrepene er sammensatte og kan ha forskjellig betydning for forskjellige mennesker, er det viktig at man avgrensner spørsmålene godt, og formulerer dem slik at man selv kontrollerer meningsinnholdet i dem. For respondentene bør rommet for individuelle tolkninger være så lite som mulig.

Summary

At the request of the Norwegian Directorate of Integration and Diversity (IMDi), Rambøll Management Consulting (Rambøll) has mapped soft indicators of integration that cover the topics trust, sense of belonging and experienced discrimination. The purpose of this mapping is twofold. First, we aim to identify a good and meaningful way to ask immigrants about trust, sense of belonging and experienced discrimination. Second, we discuss to what extent data from existing surveys can be compared. This report is primarily intended for IMDi, but it can also be used by anyone with an interest in integration and a need to know more about existing data sources that cover the topics in question.

In order to shed light on the two objectives, Rambøll has analysed how surveys from Norway, Sweden, Denmark and cross-national surveys at European level approach the topics. The output of this analysis is a list of questions distributed into the categories trust, sense of belonging and experienced discrimination. Rambøll has compared these questions to relevant guidelines from research literature on question formulation.

The analysis comprises 16 surveys. Some are based on representative samples of immigrants, whereas others are general population surveys. The questions differ in several ways:

- In terms of wording (e.g. ordinary questions vs. statements with which respondents are asked whether they agree or disagree)
- In terms of their degree of precision
- Direct vs. indirect ways to ask
- Soft and hard questions (i.e. questions about things that are easy to quantify)

Based on the analysis, Rambøll has issued recommendations on how the future work on the development of soft indicators of integration should be carried out in the Nordic countries and at European level. We have discussed how data from existing surveys can

be used for comparative purposes. Limitations apply to comparisons of this kind. We have therefore described how future surveys should be conducted if full comparability across countries is to be ensured.

Our recommendations are as follows:

- Comparisons of answers from existing questions should be limited to thematically similar questions that are worded precisely (i.e. questions with high face validity). Questions should be worded as precisely as possible in order to ensure that respondents comprehend them in the same fashion.
- Any comparisons of answers to questions from different surveys should be complemented with a discussion on differences between the surveys in terms of sampling frames, methods used to gather data, non-response skewness and other factors that may have an impact on comparability. For example, the term «immigrant» is often defined differently in different surveys. Even if the unit of analysis has the same name in two separate surveys, the surveys are not necessarily studying the same group of people. Such differences must be taken into account when making comparisons across surveys.

We have concluded this report with a discussion on the harmonisation of Nordic and European surveys of integration. Such an initiative will require close cooperation between the agents in the different countries with regard to a narrowing down of topics and development of good survey questions. Precisely because terms like trust, sense of belonging and experienced discrimination may mean different things to different people, it is important that questions aimed at measuring these phenomena are well-defined and worded in a clear and concise manner. The room for individual interpretations of survey questions should be minimal.

1 Innledning

Rambøll Management Consulting (Rambøll) presenterer herved rapporten fra kartleggingen «Myke indikatorer for integrering». Prosjektet er gjennomført i tidsrommet november 2009 til februar 2010 på oppdrag fra Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi). Hovedmålsettingen for prosjektet har vært å belyse hvordan man kan spørre om temaene tillit, tilhørighet og opplevd diskriminering på en god og meningsfull måte. For å belyse dette har Rambøll kartlagt hvordan surveyundersøkelser fra Norge, Sverige, Danmark og undersøkelser på europeisk nivå nærmer seg disse temaene. Dernest har prosjektet hatt som mål å vurdere hvorvidt data fra eksisterende surveyundersøkelser kan sammenlignes. Basert på disse to analysene har Rambøll utarbeidet anbefalinger til det videre arbeidet med myke indikatorer for integrering i Norden og på europeisk nivå. I anbefalingene tar vi først for oss hvordan eksisterende data kan brukes i komparative studier, og ser siden på hvordan fremtidige datainnsamlinger kan organiseres for å sikre resultater som er sammenlignbare på tvers av land.

Rapporten henvender seg primært til IMDi, men kan også brukes av andre aktører som har et behov for å vite hva som finnes av undersøkelser som omhandler temaene. På sikt kan arbeidet danne grunnlag for en harmonisering av undersøkelser som gjennomføres på nordisk nivå.

Rambøll står alene ansvarlig for alle egne funn, analyser og vurderinger presentert i sluttrapporten.

1.1 Harde og myke indikatorer for integrering

Indikatorer er enkle, kvantitative mål som kan brukes aktivt i virksomhetsstyring som et supplement til mer omfattende analyser. De kan trekke ledelsens oppmerksomhet mot viktige endringer som bør følges nærmere, men forklarer typisk ikke hvorfor

disse endringene har funnet sted eller hvilke konsekvenser de vil få på sikt.¹ Det er vanlig å skille mellom myke og harde indikatorer. Vi forstår begrepet «myke indikatorer» som indikatorer som berører fenomener som ikke lar seg måle direkte, for eksempel holdninger.² De har således en mer kvalitativ karakter enn harde økonomiske indikatorer og andre indikatorer som måler lett kvantifiserbare fenomener. Andel sysselsatte innvandrere og antall innvandrere som gjennomgår norskopplæring, er for eksempel lett kvantifiserbare mål på integrering, mens en innvandrers opplevde grad av tilhørighet i Norge vil være langt vanskeligere å måle. En hard indikator på diskriminering kan for eksempel være antall domfellelser for diskriminering som er registrert i et land i løpet av et år. En myk indikator på det samme kan være antall personer som oppgir at de har følt seg diskriminert i ulike situasjoner. Mens harde indikatorer som regel vil kunne hentes fra registerdata, vil man ofte være avhengig av surveyundersøkelser for å kunne lage myke indikatorer.

1.2 EUs pågående indikatorarbeid

EU er involvert i arbeid med indikatorer, og ønsker å støtte utviklingen av et felles sett indikatorer for integreringsområdet som kan benyttes til å vurdere resultater av integreringspolitikk på tvers av land. Hovedfokus så langt har ligget på harde indikatorer (for eksempel tall over sysselsetting og deltakelse i utdanning), og det er utviklet en rekke slike. Interessen for myke indikatorer er imidlertid også til stede ettersom de to indikatortypene utfyller hverandre. EU anser følgende områder som særlig relevant for å vurdere resultatene av integreringspolitikk:

- 1 Innlegg av Tommi Teljosuo. PP-presentasjon fremført på Nordisk embetsmannsmøte for integrering i Helsinki 2009 29. ñ30. sept. 2009.
- 2 Søk på Internett har ikke returnert presise og detaljerte definisjoner på begrepet «myke indikatorer», men det brukes av mange forskningsmiljøer for å beskrive komplekse fenomener som ikke så lett lar seg tallfeste.

- Sysselsetting
- Utdanning
- Sosial inkludering (inkludering i øvrige deler av samfunnet)
- Aktivt medborgerskap (deltakelse i demokratiske prosesser)³

Harde indikatorer for disse områdene er allerede utviklet, og de baserer seg på bruk av data som allerede er tilgjengelige i medlemslandene. Arbeidet med myke indikatorer er ikke kommet like langt, men EU er klar på at indikatorer basert på subjektive og kvalitative data skal utvikles.⁴ Følgende tema er i fokus for EUs arbeid med myke indikatorer for integrering:

- Tillit (både til myndigheter og til andre)
- Tilhørighet (både til landet man bor i og til andre land)
- Opplevd diskriminering (både fra myndighetene og fra andre)⁵

Myke indikatorer som dekker slike temaer, er ment å skulle brukes som supplement til harde indikatorer for integrering. Denne kartleggingen av myke indikatorer for integrering har tatt utgangspunkt i disse samme temaene.

1.3 Definisjoner

Viktigheten av å skaffe informasjon om tillit, tilhørighet og opplevd diskriminering springer ut av teorier om sosial samhörighet ñ limet som holder heterogene samfunn sammen og bidrar til å forhindre eller dempe konflikter. I rapporten *State of the English Cities* fra 2006 defineres sosial samhörighet som et sammensatt begrep som består av fem dimensjoner: materielle betingelser, passive forhold (toleranse, fred, lite kriminalitet), aktive forhold (positiv sosial interaksjon), inkludering (sosial integrering) og likhet (sosial likhet). Tillit sor-

terer under dimensjonen positiv interaksjon, mens tilhørighet sorterer under rubrikken sosial integrering. Fravær av diskriminering sorterer under sosial likhet.⁶

Tillit, tilhørighet og diskriminering er abstrakte begreper. Det finnes ulike definisjoner av hva de betyr. Begrepene kan ha forskjellig meningsinnhold for forskjellige mennesker, og for eksempel variere på tvers av land, lokalsamfunn, kulturer, kjønn og aldersgrupper. Avgrensninger er nødvendig, fordi det er definisjonene av begrepene som vil ligge til grunn for utvelgelse av spørsmål fra surveyundersøkelsene som inngår i denne rapporten. I det følgende går vi gjennom definisjonene som er brukt i denne kartleggingen.

Tillit

Tillit kan generelt oppfattes som «et individs tro på, og villighet til å handle på bakgrunn av ord, handlinger og beslutninger til andre» (McAllister,1995). Implisitt i dette ligger en tiltro til at andre mennesker har intensjoner om å handle på vegne av det som er i tråd med dine ønsker og behov. Dette innebærer en sårbarhet. Ifølge statsviteren Mark Warren innebærer tillit (engelsk: trust) «a judgment, however tacit or habitual, to accept vulnerability to the potential ill will of others by granting them discretionary power over some good».⁷ Tillit påvirkes i stor grad av tidligere erfaringer, som for eksempel manifesterer seg gjennom at mennesker i land med utbredt korrupsjon har lavere tillit til myndighetene enn mennesker i skandinaviske land.⁸

Tilhørighet

Tilhørighet er kanskje det mest abstrakte blant disse tre begrepene, og selv om det er beskrevet i eksisterende forskning, har vi ikke lyktes i å finne en klar og entydig definisjon på det. Vi baserer vår definisjon av begrepet

3 Swedish Presidency of the European Union (2009): *Presidency conference conclusions on indicators and monitoring of the outcome of integrations policies*. URL: http://www.se2009.eu/polopoly_fs/1.28600!menu/standard/file/Indicators%20and%20monitoring%20of%20outcome%20of%20integration%20policies.pdf

4 Se over.

5 Kilde: IMDi

6 <http://www.communities.gov.uk/documents/citiesandregions/pdf/143999.pdf>

7 Warren M, red. *Democracy & trust*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999: 311

8 <http://www.worldvaluessurvey.org/>

på våre diskusjoner med oppdragsgiver og søkeresultat i elektroniske ordbøker.⁹

Etter denne definisjonen innebærer tilhørighet en subjektiv oppfattelse av hvor man hører hjemme, og hva man identifiserer seg med. Tilhørighet kan knyttes til geografi, etnisitet, kultur eller subkultur, og religion. Andre begrep som er synonyme med tilhørighet, er tilknytning eller samhörighet. Innvandrere som har bodd i et land, antas å utvikle en viss tilhørighet til landet, som kan manifestere seg i form av at de har utviklet sosiale relasjoner til lokalbefolkningen, engasjerer seg i samfunnsdebatt og politikk og følger med på hva som skjer i media. Tilhørighet behøver ikke å være avgrenset til ett land eller én kultur; det er fullt mulig å føle tilhørighet til flere land samtidig og finne seg godt til rette innenfor flere kulturer.

Diskriminering

Diskriminering er et komplekst begrep. Det kan forstås som negativ forskjellsbehandling, men også som fravær av handling. Forskjellsbehandlingen er usakelig og innebærer at en person på grunn av sin bakgrunn behandles mindre fordelaktig enn en annen i en tilsvarende situasjon. Diskriminering kan være bevisst eller ubevisst og skje både direkte og indirekte. Det kan være en aktiv handling, men også fravær av handling. I noen tilfeller kan det også være diskriminerende å behandle en gruppe likt, dersom personene innenfor gruppen har forskjellige behov.¹⁰

Negativ forskjellsbehandling kan være alt fra mobbing til voldelig angrep, mens fravær av handling for eksempel kan være mistenkeliggjøring eller en stilltiende neglisjering av et menneske som ønsker å bli sett. Begrepet kan deles inn i tre typer: rapportert diskriminering, statistisk diskriminering og opplevd diskriminering.

Rapportert diskriminering er for eksempel mulige lovbrudd som blir behandlet i domstolene og eventuelt ender med domfellelse. Likestillings- og diskrimineringsombudet, som håndhever likestillings- og diskrimineringslovet, avgrensner begrepet diskriminering på følgende måte:

Diskriminering kan forklares som usaklig forskjellsbehandling, eller likebehandling som har et uforholdsmessig negativt resultat. Loven forbyr diskriminering på grunn av kjønn, etnisitet, religion eller livssyn, funksjonsevne, seksuell orientering, alder og fagforeningstilknytning. Likestillingsloven åpner for positiv særbehandling på grunn av kjønn dersom hensikten er å oppnå likestilling. Diskriminering skyldes ofte manglende kunnskap og kan foreligge selv om hensikten ikke er å diskriminere. Selv om man kan oppleve at man blir diskriminert på andre grunnlag enn de som er nevnt ovenfor, er det foreløpig kun grunnlagene som er nevnt ovenfor som har et lovfestet vern.¹¹

Statistisk diskriminering innebærer at man behandler en person på bakgrunn av statistisk informasjon eller antakelser man har om gruppen vedkommende tilhører.¹² Hvis en arbeidsgiver for eksempel unnlater å invitere en kvalifisert jobbsøker med innvandrerbakgrunn til intervju fordi han antar at personen ikke snakker like bra norsk som en etnisk nordmann, er det et tilfelle av statistisk diskriminering.

Opplevd diskriminering er konkrete hendelser personer har blitt utsatt for der de føler seg diskriminert. Offeret og den subjektive opplevelsen av å bli forskjellsbehandlet står i sentrum. I denne rapporten vil vi se nærmere på denne typen diskriminering.

9 Se blant annet <http://www.dokpro.uio.no/perl/ordboksoek/ordbok.cgi?OPP=tilh%F8righet&ordbok=bokmaal&alfabet=n&renset=j>

10 Barne- og likestillingsdepartementet (2009): *Handlingsplan for å fremme likestilling og hindre etnisk diskriminering 2009-2012*. URL: http://www.regjeringen.no/upload/BLD/Planer/2009/hpl_etnisk_diskriminering.pdf

11 Likestillings- og diskrimineringsombudets ordbok. URL: <http://www.lido.no/no/Ordbok/>

12 <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/nouer/2008/nou-2008-6/10/3/2.html?id=501178>

1.4 Leserveiledning

Denne rapporten har seks kapitler i tillegg til introduksjonen.

Kapittel 2 tar for seg den metodiske gjennomføringen av prosjektet.

I kapittel 3 presenterer vi resultatene fra kartleggingen i matriser som tar for seg spørsmålene i hver enkelt undersøkelse. Disse kan grovt sett deles inn i spørsmål og påstander, og spørsmål som spør direkte eller indirekte om temaene som søkes dekket.

En kort analyse av materialet inngår i kapittel 4. Her diskuterer vi blant annet kriterier for god spørsmålsformulering.

I kapittel 5 spør vi hva som kan sammenlignes i eksisterende surveyundersøkelser og hvilke forbehold man bør ta dersom man skal foreta slike sammenligninger.

Kapittel 6 omhandler harmonisering av surveyundersøkelser, og kapittel 7 oppsummerer hovedfunnene og -konklusjonene i rapporten.

2 Metodisk gjennomføring

Dette kapitlet gir en kort presentasjon av den metodiske fremgangsmåten og avgrensningene vi har valgt i gjennomføringen av oppdraget. Avsnitt 2.1 presenterer fremgangsmåten vi har valgt for å løse oppdraget, og avsnitt 2.2 tar for seg avgrensningene vi har valgt å forholde oss til.

2.1 Fremgangsmåte

Rambøll er et internasjonalt selskap som blant annet har kontorer i Norge, Sverige og Danmark. En egen EU-avdeling er i tillegg tilknyttet det danske kontoret. Rambøll har løst oppdraget ved først å intervjuer nøkkelpersonell i IMDi, Integrationsministeriet i Danmark, Integrations- og jämställdhetsdepartementet i Sverige og DG Justice, Freedom and Security (DG JFS) i EU-kommisjonen for å få informasjon om hvilke undersøkelser som vil være relevante for dette prosjektet. Vi har også vært i kontakt via e-post med de statistiske sentralbyråene i Norge og Sverige. Rambølls personale i Norge har stått for kontakten med IMDi, DG JFS og statistikkbyråene. Våre konsulenter i Sverige har tatt seg av kontakten med Integrations- og jämställdhetsdepartementet. Danske konsulenter har intervjuet personalet i Integrationsministeriet, og

EU-teamet i Danmark har bistått kontoret i Norge med å finne frem til relevante personer å intervjuer i EU-kommisjonen. Totalt har Rambøll gjennomført fire intervjuer i tillegg til e-postkontakten med de statistiske sentralbyråene.

Arbeidet har resultert i en liste over relevante surveyundersøkelser. Vi har innhentet all tilgjengelig informasjon om surveyundersøkelsene vi har blitt anbefalt å se nærmere på. Informasjonen har blitt gjennomgått og systematisert. Våre konsulenter i Sverige og Danmark har hentet inn informasjon om surveyundersøkelser i disse landene. De aller fleste undersøkelsene er tilgjengelige på nett i en eller annen form, men for enkelte av dem har vi måttet henvende oss til organisasjonen som har gjennomført undersøkelsene, for å få tak i spørreskjema. Alle spørsmål vi har vurdert som relevant, inngår i matrisene som er presentert i kapittel 3. I våre vurderinger av relevans har vi tatt utgangspunkt i definisjonene av tillit, tilhørighet og diskriminering som ble presentert i kapittel 1. Tabell 2.1 sammenfatter hvem vi har vært i kontakt med for å innhente informasjon om aktuelle undersøkelser.

Tabell 2.1 Aktører som har blitt intervjuet ifm. arbeidet med å identifisere aktuelle undersøkelser

Land/område	Enhet
Norge	IMDi Statistisk sentralbyrå
Sverige	Integrations- och jämställdhetsdepartementet Statistiska centralbyrån
Danmark	Integrationsministeriet
EU	Rambøll DKs EU-team og European Commission – DG Justice, Freedom and Security

Tabell 2.2 Surveyundersøkelser fordelt på land

Land/område	Datakilder – navn på survey
Norge	<ul style="list-style-type: none"> • Levekår blant innvandrere 2005/2006 • Integreert, men diskriminert • Integreringsbarometeret 2006 • Integreringsbarometeret 2008 • Levekår på vandring. Velstand og marginalisering i Oslo
Sverige	<ul style="list-style-type: none"> • Nationella folkhälsoenkäten – Hälsa på lika villkor • Integrationsbarometer • Nationella trygghetsundersökningen (NTU)
Danmark	<ul style="list-style-type: none"> • Værdier og normer – blandt udlændinge og danskere • Integrationsbarometer • Naboskab • Brugerundersøgelse af nytilkomne udlændinge under introduktionsprogrammet • Undersøgelse af medborgerskab
EU	<ul style="list-style-type: none"> • EU-MIDIS • European Social Survey • Eurobarometer

2.2 Avgrensninger og presiseringer

Spørsmålsinnhold

Spørsmålsformuleringene i surveyundersøkelsene har vært hovedfokus i denne kartleggingen. Som nevnt er tillit, tilhørighet og diskriminering abstrakte begreper, og det finnes mange ulike definisjoner av hva de betyr. Med et slikt spenn blir det utfordrende å plukke ut spørsmål fra spørreskjemaer man mener fanger opp innholdet i begrepene, selv når man forholder seg til presise definisjoner, spesielt dersom skjemaforfatterne ikke har gitt eksplisitt uttrykk for hva de ulike spørsmålene skal måle.

Noen undersøkelser, for eksempel Integreringsbarometeret fra 2006, berører spørsmål som i og for seg har med tillit og tilhørighet å gjøre, men det spørres kun om respondents inntrykk og holdninger til de ulike spørsmålene og utsagnene og ikke om personlige erfaringer og synspunkter. Vi har derfor valgt hovedsakelig å fokusere på spørsmål som berører egne erfaringer. Vi har heller ikke tatt med spørsmål som går på holdninger til utsagn som «Norge er et rasistisk samfunn», fordi de ikke måler om personen selv har opplevd å bli diskriminert eller utsatt for rasistiske ytringer.

Ut over disse avgrensningene anser Rambøll at det er bedre å ta med for mange spørsmål enn for få, og vi har derfor valgt en bred tilnærming til de aktuelle temaene. Listen over indirekte spørsmål kan imidlertid debatteres.

Flere harde spørsmål og spørsmål som ligger i grenseland mellom det harde og det myke, for eksempel om personen stemte ved valg, om han leser norske aviser, har norske venner, snakker med naboene etc., kan til sammen si noe om det myke, vanskelig målbare temaet «tilhørighet». Det kan også tenkes at avislesing ikke har noe som helst med tilhørighet å gjøre. Noen er kanskje ikke interessert i å følge med på nyhetene, men kan likevel føle tilhørighet og trivsel i landet de bor i.

Vi presiserer at vi i denne kartleggingen ikke har hatt noen mulighet til å teste hvordan de indirekte spørsmålene vi har tatt med, relaterer seg til temaene tillit, tilhørighet og diskriminering. Det kan testes ved hjelp av statistiske metoder som identifiserer irrelevante spørsmål som ikke sier noe om fenomenet man søker å dekke. Metoden kalles faktoranalyse.

Populasjoner

Gjennom kartleggingen har vi studert til sammen 16 surveyundersøkelser. Tabell 2.2 presenterer disse fordelt på land. Undersøkelsene er en blanding av generelle befolkningsundersøkelser og undersøkelser som henvender seg spesielt til innvandrere. Seks av undersøkelsene henvender seg spesielt til innvandrere. I flere av de generelle befolkningsundersøkelsene er utvalgstrekkingen stratifisert slik at man også har sikret seg et representativt utvalg av innvandrere. I andre undersøkelser, som for eksempel ESS, er ikke

det tilfelle. Slike undersøkelser genererer ikke tall som er egnet til å si noe om innvandrerbefolkningen. Når vi likevel har valgt å ta med slike undersøkelser, er det fordi de inneholder spørsmålsformuleringer som kan være interessante å ta med inn i det videre arbeidet med utvikling av myke indikatorer for integrering. Siden spørsmålsformuleringen er i fokus for denne kartleggingen, vil vi ikke gjøre et poeng ut av skillet mellom generelle befolkningsundersøkelser og undersøkelser som henvender seg spesielt til innvandrere, i den videre fremstillingen av materialet.

Type undersøkelser

Vi har valgt å fokusere på generelle undersøkelser fremfor spesielle undersøkelser som for eksempel måler befolkningens tillit til svært avgrensede deler av det offentlige tjenesteapparatet. Av denne grunn har vi blant annet valgt bort politiets nasjonale innbyggerundersøkelse, som TNS Gallup gjennomførte for Politidirektoratet i 2008. Respondentene til denne undersøkelsen omfatter blant annet ikke-vestlige innvandrere, men på grunn av det smale fokuset i undersøkelsen (tilfredshet med politiet) har vi valgt å holde den utenfor denne kartleggingen.

Vi har ikke ønsket å avgrense med hensyn til geografi, og har søkt etter undersøkelser gjennomført på internasjonalt (europeisk), nasjonalt og lokalt nivå. Våre søk har kun returnert én undersøkelse på bynivå. Resten er nasjonale undersøkelser eller undersøkelser på europeisk nivå.

2.3 Svakheter ved kartleggingen

Før vi går videre til resultatene av kartleggingen, vil vi gjøre oppmerksom på to svakheter ved fremgangsmåten vi har valgt. Leserne bør ta disse svakhetene med i betraktning hvis de skal bruke resultatene fra kartleggingen i eget arbeid. Den første omhandler kontekst. Et godt designet spørreskjema har sin egen logikk, og det ligger ofte en tanke både bak rekkefølgen spørsmålene er stilt i, og hvilke spørsmål som inngår i det. Man

skal derfor være varsom med å plukke ut enkeltspørsmål slik vi har gjort, uten å gjøre rede for sammenhengen de inngår i og ta med eventuelle følgespørsmål. Når vi likevel har valgt å avgrense slik vi har gjort, skyldes det først og fremst at vi har vektlagt oversikt fremfor detaljfokus. Det har vært nødvendig for å kunne løse oppgaven innenfor det avtalte tidsrommet.

Det andre ankepunktet omhandler selve utvelgelsen av spørsmål. Vi har i så stor grad som mulig forsøkt å forankre utvalget av spørsmål i definisjonene av begrepene som vi presenterte i innledningen og i diskusjoner vi har hatt med oppdragsgiver underveis. Spørsmålet «har du i løpet av de siste 12 månedene vært utsatt for forulemping eller trakassering i ditt arbeid på grunn av din utenlandske bakgrunn?» korresponderer godt til definisjonen av opplevd diskriminering som negativ forskjellsbehandling. Hvorvidt man ønsker å søke om statsborgerskap eller ikke, kan for eksempel være et uttrykk for tilhørighet, herunder i hvilken grad man synes at man hører hjemme i det nye landet og identifiserer seg med det, men det behøver ikke å være slik. Noen spørsmål har vært enkle å velge ut fordi de opplagt faller innunder definisjonene i kapittel 1, mens forbindelsen mellom andre spørsmål og definisjonene har vært mindre åpenbar.

Skjønnsmessige vurderinger har ikke vært til å unngå – dette fordi begrepene i seg selv er så sammensatte at det er vanskelig å trekke en bestemt grense mellom relevante og irrelevante spørsmål. Det kan tenkes at vi har utelatt spørsmål andre vil finne relevante for kartleggingen, og likeledes at vi har inkludert spørsmål andre vil finne irrelevante. Vi anbefaler personer som skal bruke enkelte av undersøkelsene i kartleggingen til egne analyser, å gå gjennom de aktuelle spørreskjemaene og selv vurdere innholdet.

3 Presentasjon av surveyundersøkelser

I dette kapitlet presenterer vi resultatene fra kartleggingen. Som vi skal se, favner noen av undersøkelsene bredt og berører samtlige av temaene tillit, tilhørighet og diskriminering, mens andre kun fokuserer på ett eller to av disse. Den ferske EU-MIDIS-undersøkelsen har for eksempel diskriminering som sitt hovedfokus.

I alt 16 undersøkelser er inkludert i kartleggingen. Fra disse har vi valgt ut spørsmål som faller innenfor eller er relatert til definisjonene av begrepene tillit, tilhørighet og opplevd diskriminering som vi presenterte i kapittel 1.

Informasjonen er lagt inn i matriser som følger samme oppsett for de aktuelle landene og undersøkelsene på europeisk nivå. Matrixene er svært store, og er derfor plassert i appendiksen bakerst i rapporten. I matrixene presenteres undersøkelsens navn, utgiver, spørsmålsbatteri, svaralternativer og svarfordelinger, utvalgsriterier, innsamlingsmetode, Rambølls vurdering av metode, frafallsanalyse og nettsadresse. Hvis svarfordelingen mangler, betyr det at vi ikke har funnet denne informasjonen i rapporten til den aktuelle undersøkelsen. Hovedfokuset ligger som tidligere nevnt på spørsmålsformuleringene som er benyttet i undersøkelsene. Spørsmålene er sortert under temaene tillit, tilhørighet og diskriminering. Hvis en undersøkelse ikke berører ett eller flere av temaene slik vi har definert dem i kapittel 1, er den merket med teksten «ingen relevante spørsmål».

I de neste avsnittene vil vi presentere resultatene for hvert enkelt land. De europeiske undersøkelsene vil bli presentert i et eget avsnitt. Spørsmålsformuleringene i undersøkelsene står i fokus for resten av kapitlet.

3.1 Norge

De viktigste norske undersøkelsene som berører temaene tillit, tilhørighet og diskriminering, er SSBs «Levekår blant innvand-

re 2005/2006» og IMDi «Integrert, men diskriminert» og «Integreringsbarometeret». Sistnevnte undersøkelse er gjennomført flere ganger, nå sist i 2008. Rapporten fra 2008-undersøkelsen er ikke publisert ennå, men gjennom IMDi har Rambøll fått tilgang til den. Både undersøkelsen fra 2006 og 2008 er inkludert i kartleggingen. Undersøkelsen «Levekår på vandring. Velstand og marginalisering i Oslo» utgitt av Fafo i 2007, er også tatt med.

Gjennom arbeidet med dette prosjektet har vi identifisert og plukket ut undersøkelser som vi siden har valgt å utelate fra kartleggingen. NOVA-undersøkelsen «Ung i Norge 2002» ble valgt bort fordi den ikke belyser noen av de tre temaene tillit, tilhørighet og integrering, men tar opp ungdomsrelaterte tema som blant annet skolegang, fritid, rus, sex og politikk. Vi har også valgt å utelate undersøkelsen «Holdninger til politiet», utført av TNS Gallup for Politidirektoratet, fra kartleggingen. Årsaken til dette er at vi mener den er for spesifikt innrettet mot et myndighetsområde, mens vi ønsker å fokusere på undersøkelser av mer generell karakter. Undersøkelsen «Levekår blant unge med innvandrerbakgrunn ñ Unge oppvokst i Norge med foreldre fra Pakistan, Tyrkia og Vietnam» er heller ikke tatt med. Denne undersøkelsen er en oppfølger til «Levekår blant innvandrere 2005/2006» og baserer seg på det samme spørreskjemaet. Det er ikke nødvendig å gjenta informasjonen om opplegget for denne undersøkelsen.

Etter gjennomgangen av norske surveyundersøkelser ble vi stående igjen med fem stykker. Til sammen dekker de fire undersøkelsene samtlige av temaene tillit, tilhørighet og diskriminering, men «Integrert, men diskriminert» er den eneste undersøkelsen som dekker samtlige av dem. Vi ser at temaet tillit er viet minst oppmerksomhet i de norske undersøkelsene. Tilhørighet er noe bedre dekket, mens diskriminering måles ved hjelp av

en rekke spørsmål. Innen dette temaet er det undersøkelsen «Integrert, men diskriminert» som inneholder flest spørsmål.

3.2 Sverige

Intervjuene Rambøll gjennomførte i Sverige, resulterte i en liste med fem surveyundersøkelser. Etter en nøyere gjennomgang valgte vi å utelate to av undersøkelsene fra den videre kartleggingen fordi de ikke omhandlet noen av de tre temaene vi fokuserer på. Disse var «Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF) ñ Integration till svensk velferd» av Statistiska centralbyrån (SCB) fra 2002 og Diskrimineringsombudsmannen. Tre undersøkelser ble tatt videre i kartleggingen: «Nationella folkhälsoenkäten – Hälsa på lika villkor» av Statens folkhälsoinstitut fra 2008, «Nationella trygghetsundersökningen (NTU)» av Brottsförebyggande rådet (BRÅ) fra 2008 og Integrationsverkets «Integrationsbarometer 2004. En rapport om allmänhetens inställning till integration, mångfald och diskriminering 2003 och 2004». Vi har også undersøkt hvorvidt det finnes svenske undersøkelser på bynivå. Ifølge Rambølls kontor i Stockholm finnes det få egne undersøkelser på bynivå, men man kan bruke nasjonale undersøkelser på bynivå dersom det er stort nok utvalg. Den eneste undersøkelsen vi fant frem til, var «Folkhälsan i Stockholms län», men vi lyktes ikke å få tak i spørreskjemaet. Undersøkelsen er derfor ikke inkludert i kartleggingen.

Ingen av de svenske undersøkelsene dekker samtlige tema. Dette skyldes at det per dags dato ikke finnes undersøkelser i Sverige som måler tilhørighet. Forskere ved Institutet för social forskning (SOFI) ved Stockholms universitet skal imidlertid gjennomføre en levekårsundersøkelse for innvandrere neste år (2010). Undersøkelsen vil blant annet inneholde spørsmål om tilhørighet.

Integrationsbarometer 2004 dekker kun temaet diskriminering. Både tillit og diskriminering inngår i de to undersøkelsene «Nationella folkhälsoenkäten – Hälsa på olika

villkor» (2008) av Statens folkhälsoinstitut – Statistiska centralbyrån og «Nationella trygghetsundersökningen (NTU)» av Brottsförebyggande rådet (BRÅ).

3.3 Danmark

Vi har totalt gjennomgått seks danske undersøkelser som omhandler integrering. Fem av dem er videre beskrevet i dette avsnittet. Disse er «Værdier og normer ñ blandt udlændinge og danskere», gennemført av Tænketanken om udfordringer for integrationsindsatsen i Danmark i 2007, «Integrationsbarometer» gennemført av Catinét i København kommune i 2009, «Den danske medborgerundersøgelsen (2009)» av Integrationsministeriet, «Naboskab» av KAB og «Brugerundersøgelse af nytilkomne udlændinge under introduktionsprogrammet» av AKF og forfatterne fra 2009.

I tillegg til disse undersøkelsene gikk vi gjennom undersøkelsen «Baseline-måling af brugernes syn på introduktionsprogrammet» av Rambøll Management. Denne undersøkelsen ble imidlertid ikke inkludert ettersom den ikke omhandler noen av de tre indikatorene som vi har satt fokus på. Den fokuserer på deltakere i introduksjonsprogrammets vurdering av programmet.

Blant danske undersøkelser var det flere som inkluderte alle de tre temaene tillit, tilhørighet og diskriminering. Disse var «Værdier og normer ñ blandt udlændinge og danskere», gennemført av Tænketanken om udfordringer for integrationsindsatsen i Danmark, «Integrationsbarometer», gennemført av Catinét i København kommune, og «Den danske medborgerundersøgelsen (2009)» av Integrationsministeriet, som er så ny at den ikke er publisert ennå. Andre undersøkelser tar for seg en eller to av indikatorene. Undersøkelsen «Naboskab» av KAB berører tillit og tilhørighet, men ikke diskriminering, mens «Brugerundersøgelse af nytilkomne udlændinge under introduktionsprogrammet» fra 2009 berører tilhørighet og diskriminering, men ikke tillit.

3.4 Europeisk nivå

Vår kartlegging viser at de viktigste undersøkelsene på europeisk nivå som berører temaene tillit, tilhørighet og diskriminering, er EU-MIDIS survey fra 2009, som hovedsakelig omhandler diskriminering, European Social Survey (ESS) og forskjellige varianter av Eurobarometeret. Her har vi valgt å fokusere på det spesielle Eurobarometeret for diskriminering.

EU-MIDIS er spesiell fordi den er den første standardiserte spørreskjemaundersøkelsen på europeisk nivå som spesielt intervjuer et tilfeldig utvalg som hovedsakelig består av innvandrere og etniske minoriteter. Hoveddelen av undersøkelsen ser nærmere på respondentenes erfaringer med diskriminering på grunn av innvandrere eller etnisk minoritetsbakgrunn, erfaring som offer for kriminelle handlinger, inkludert rasistisk motiverte kriminelle handlinger, og erfaringer med politiet. ESS er en flernasjonalt undersøkelse som dekker mer enn 30 land. Den første runden ble gjennomført i 2002/2003, den fjerde i 2008/2009. Temaer som dekkes, er blant annet politisk orientering og demografiske og sosioøkonomiske forhold. Eurobarometrene er opinionsundersøkelser som dekker en rekke temaer, for eksempel sosiale forhold, helse, miljø og forsvar. Eurobarometeret for diskriminering er et «special Eurobarometer» som hovedsakelig omhandler ett tema.

Til sammen dekker også undersøkelsene på EU-nivå samtlige av temaene som skal kartlegges. På europeisk nivå er temaet tilhørighet viet minst oppmerksomhet i undersøkelsene vi har sett nærmere på. Tillit er noe bedre dekket, mens diskriminering også her måles ved hjelp av en rekke spørsmål. Innen dette temaet er det undersøkelsen «EU-MIDIS» som inneholder flest spørsmål. Denne undersøkelsen stiller svært detaljerte spørsmål om diskriminering på ulike arenaer, og spør også om man har vært utsatt for voldskriminalitet og trakassering som kan ha vært rasistisk motivert.

3.5 Harmonisering

I kartleggingen har vi ikke lyktes i å identifisere harmoniserte surveyundersøkelser som dekker temaene tillit, tilhørighet og diskriminering og samtidig gir representative tall for innvandrerbefolkningen i Norge, Sverige og Danmark. ESS er den eneste undersøkelsen på europeisk nivå som berører alle de tre temaene, og også den eneste undersøkelsen som dekker Norge. Fordi undersøkelsen er en generell befolkningsundersøkelse, gir den imidlertid ikke tall som er representative for innvandrerbefolkningen i de ulike landene undersøkelsen omfatter. Den kan derfor ikke brukes til å sammenligne innvandreres opplevelser og holdninger i de ulike landene undersøkelsen dekker. ESS er likevel tatt med i kartleggingen fordi den er en anerkjent undersøkelse, og spørsmålsformuleringene som benyttes, kan ha overføringsverdi til det videre arbeidet med myke indikatorer for integrering.

3.6 Sammenstilling av undersøkelsene

Kartleggingen har vist at temaene tillit, tilhørighet og diskriminering er relativt godt dekket i norske, svenske, danske og europeiske undersøkelser. Antall undersøkelser som dekker de ulike temaene, er oppsummert i tabell 3.1 nedenfor. Som vi ser, er diskriminering det temaet som oftest er inkludert i undersøkelsene: Hele 14 av 16 undersøkelser berører temaet. Tillit og tilhørighet er dekket i ti undersøkelser. Seks av undersøkelsene henvender seg utelukkende til innvandrere.

Spørsmålene vi har plukket ut fra disse undersøkelsene, kan grupperes på forskjellige måter. Vi ser et skille mellom spørsmål og påstander, og mellom direkte og indirekte spørsmål og påstander som omhandler temaene tillit, tilhørighet og opplevd diskriminering. Vi vil gå nærmere inn på disse forskjellene i de neste tre avsnittene.

Tabell 3.1 Undersøkelser fordelt på tema

Land/område	Undersøkelse	Tillit	Tilhørighet	Diskriminering
Norge	Levekår blant innvandrere 2005/2006	X	X	X
	Integrert, men diskriminert		X	X
	Integreringsbarometeret 2006	X	X	X
	Integreringsbarometeret 2008		X	X
Levekår på vandring		X		
Sverige	Nationella folkhälsoenkäten	X		X
	– Hälsa på lika villkor			X
	Integrationsbarometer	X		X
Nationella trygghetsundersökningen (NTU)				
Danmark	Værdier og normer	X	X	X
	Integrationsbarometer	X	X	X
	Naboskab	X	X	
	Brugerundersøgelse af nyttilkomne udlændinge		X	X
	Undersøgelse af medborgerskab	X	X	X
Europeisk nivå ^a	EU-MIDIS	X		X
	European Social Survey	X	X	X
	Eurobarometer		10	X
Sum		10	10	14

3.6.1 Spørsmål vs. påstander

I surveyundersøkelsene vi har gjennomgått, finner vi både generelle og svært spesifikke spørsmål som omhandler temaene tillit, tilhørighet og opplevd diskriminering. Noen er formulert som spørsmål, mens andre er formulert som påstander. Her er to eksempler:

I hvilken grad føler du samhörighet med Norge som land?

Hvor enig eller uenig er du i følgende påstand: Det vil alltid være vanskelig for meg å føle meg hjemme i Norge. Svaralternativer: Helt enig, delvis enig, delvis uenig, helt uenig, vet ikke.

3.6.2 Direkte vs. indirekte spørsmål

Med direkte spørsmål mener vi spørsmål som eksplisitt nevner ordene tillit, tilhørighet eller diskriminering, eller som spør direkte om forhold som faller inn under definisjonene av disse begrepene. Indirekte spørsmål er «hjelpespørsmål» som kan måle det fenomenet vi ønsker å si noe mer om. Det å ha kontakt med naboene, være interessert i nyheter og lokalpolitikk, ha etnisk norske venner og stille seg positivt til at ens barn gifter seg med en etnisk norsk person, kan for eksempel gi et bilde av en innvandrers grad av tilhørighet til Norge. Det er mulig å utvikle verktøy som måler uobserverbare fenomener som følelse av tilhørighet ved å kombinere slike indirekte spørsmål i en indeks. Metoden kalles faktora-

nalyse. Vi vil komme nærmere inn på dette i kapittel 4.

I matrisene nedenfor gjengir vi spørsmålene fra de 16 undersøkelsene fordelt på temaene tillit, tilhørighet og opplevd diskriminering, og kategoriene direkte og indirekte spørsmål.

3.6.3 Harde vs. myke spørsmål

Indirekte spørsmål kan være harde eller myke. Med harde spørsmål menes spørsmål om forhold som lett lar seg tallfeste, for eksempel «hvor ofte leser du norske aviser?». Myke spørsmål berører som navnet tilsier, myke dimensjoner. Når det gjelder nyheter kan et mykt spørsmål for eksempel kartlegge interesse for norske nyheter. Holdninger predikerer ikke alltid atferd. Selv om man er interessert i norske nyheter, kan man av ulike årsaker være forhindret fra å følge med i dem.

3.6.4 Arenaer som dekkes

Spørsmålene og påstandene dekker en rekke områder. Noen er generelle og spør om tillit til mennesker generelt (for eksempel følgende spørsmål fra ESS: «Vil du stort sett si at folk flest er til å stole på, eller at en ikke kan være for forsiktig når en har med andre å gjøre?»), mens andre er mer spesifikke (for eksempel «Vilket förtroende har du för polisens sätt at bedriva sitt arbete?»). Av slike spesifikke, direkte spørsmål om tillit ser vi at følgende institusjoner går igjen i flere undersøkelser:

domstolene, helsevesenet, politiet, rettsvesenet og politikerne.

Diskriminering kan forekomme på flere arenaer. I undersøkelsene vi har sett på, blir respondentene blant annet spurt om de har opplevd diskriminering i skolen og arbeidslivet, på offentlig transport eller av politiet. I EU-MIDIS spørres de som har svart ja på slike spørsmål, om de har rapportert diskrimi-

neringen. De som har svart nei, spørres om årsaken til at de valgte å la være å rapportere. Videre blir det i flere undersøkelser spurt om hvilke typer diskriminering man har vært utsatt for, for eksempel forskjellsbehandling, trakassering, vold og hærverk på eiendom. Årsaker til diskriminering søkes også kartlagt, og mulige årsaker som nevnes, er for eksempel kjønn, etnisitet, religion, funksjonshemming og politisk tilhørighet.

Tabell 3.2 Direkte spørsmål om tillit

	Direkte spørsmål
TILLIT	<p>Norge</p> <p>Integrert, men diskriminert: Hvor enig eller uenig er du i følgende: I Norge kan man ha tillit til at alle blir behandlet rettferdig og med respekt av domstolene? På sykehus? Av politiet?</p> <p>Levekår på vandring. Velstand og marginalisering i Oslo: Stoler du i det store og hele på politikerne i Oslo?</p>
	<p>Sverige</p> <p>Nationella folkhälsoenkäten – Hälsa på olika villkor (2008): Tycker du att man i allmänhet kan lita på de flesta människor?</p> <p>Vilket förtroende har du för följande institutioner/politiker i samhället? Sjukvården/Skolan/Polisen/Socialtjänsten/Arbetsförmedlingen/Försäkringskassan/Domstolar/Riksdagen/Politiker i ditt landsting/region /Politiker i kommunen/Fackföreningar</p> <p>Nationella trygghetsundersökningen 2008: Nu kommer några frågor om din inställning till rättsväsendet. Till rättsväsendet räknas polis, åklagare, domstolar och kriminalvård. Om du tänker dig rättsväsendet som en helhet. Vilket förtroende har du för rättsväsendet?</p> <p>Vilket förtroende har du för polisens sätt at bedriva sitt arbete? Åklagarna sätt at bedriva sitt arbete? Domstolarnas sätt at bedriva sitt arbete? Kriminalvårdens sätt at bedriva sitt arbete? Att rättsväsendet hanterar de som misstänks för brott på ett rättvist sätt? Att rättsväsendet behandlar de som utsätts för brott på ett bra sätt? Att polisen hanterar de som misstänks för brott på ett rättvist sätt? Att polisen behandlar de som utsätts för brott på ett bra sätt?</p>
	<p>Danmark</p> <p>Værdier og normer – blant udlændinge og danskere: Her i Danmark kan man have tillid til, at alle bliver behandlet lige af: Domstolene? Sygehusene? Politiet? Socialforvaltningen?</p> <p>Integrationsbarometer: Hvor stor tillid har du til (blant innvandrere) dine naboer? Mennesker du møder på gaden? Politiet? Kommunale institutioner, fx socialcentre, jobcentre, sundhedsplejersker, daginstitutioner og folkeskoler? Københavns Kommunes borgerrepræsentation? Folketinget?</p> <p>Naboskab: Har du tillid eller mistillid til beboerne i dit boligområde?</p> <p>Den danske medborgerundersøgelsen (2009): Nu vil jeg gerne høre, i hvor høj grad du synes, man kan stole på forskellige grupper af personer: Personer fra din familie? Personer her fra bebyggelsen/kvarteret? Personer, du møder første gang? Personer, der har en anden religion end dig selv? Personer med dansk oprindelse? Personer med indvandrerbaggrund der kommer fra et andet land end din familie? Personer med indvandrerbaggrund, der kommer fra det samme land som din familie?</p> <p>Så vil jeg gerne høre, hvor meget tillid du personligt har til forskellige institutioner: Folketinget? Domstolene? Den offentlige administration? Politiet?</p>
	<p>Europeisk nivå</p> <p>EU-MIDIS survey (2009): Would you say you tend to trust the police in [COUNTRY] or tend not to trust them?</p> <p>European Social Survey (ESS): Vil du stort sett si at folk flest er til å stole på, eller at en ikke kan være for forsiktig når en har med andre å gjøre.</p> <p>Se på dette kortet og fortell meg på en skala fra 0 til 10 hvor stor tillit du personlig har til hver av de institusjonene jeg leser opp. Stortinget? Rettsvesenet? Politiet? Politikere? Politiske partier? Europaparlamentet? FN?</p>

Tabell 3.3 Indirekte spørsmål om tillit

		Indirekte spørsmål
TILLIT	Norge	Integrert, men diskriminert: Ut fra din kjennskap til norske barnehager og skoler, hvor enig eller uenig er du i følgende påstander: Lærere behandler barn med innvandrerbakgrunn dårligere enn etnisk
	Sverige	<i>Ingen relevante spørsmål</i>
	Danmark	<i>Ingen relevante spørsmål</i>
	Europeisk nivå	European Social Survey (ESS): Tror du at folk flest vil prøve å utnytte deg hvis de fikk sjansen, eller vil de prøve å behandle deg rimelig og rettferdig?

Tabell 3.4 Direkte spørsmål om tilhørighet

		Indirekte spørsmål
TILHØRIGHET	Norge	Levekår blant innvandrere 2005/2006: I hvilken grad føler du samhørighet med Norge som land? Integrert, men diskriminert (2007): Hvor enig eller uenig er du i følgende påstand: Det vil alltid være vanskelig for meg å føle meg hjemme i Norge. Mennesker som har flyttet til Norge, kan oppleve forskjellig grad av tilhørighet til landet. Hvor sterk eller svak tilhørighet har du til Norge? Hvor sterk eller svak tilhørighet har du til ditt opprinnelsesland?
	Sverige	<i>Ingen relevante spørsmål</i>
	Danmark	Værdier og normer – blant udlændige og danskere: Mennesker, der bor i Danmark kan føle forskjellig grad af tilknytning til Danmark. Hvordan føler du det?
	Europeisk nivå	<i>Ingen relevante spørsmål</i>

Tabell 3.5 Indirekte spørsmål om tilhørighet

		Indirekte spørsmål
TILHØRIGHET	Norge	Levekår blant innvandrere 2005/2006: <i>Til personer som opplyser at de har søkt om norsk statsborgerskap:</i> Hva er de viktigste årsakene til at du søkte om norsk statsborgerskap? <i>Til personer som opplyser at de tror de kommer til å søke om norsk statsborgerskap:</i> Hva er den viktigste årsaken til at du tror du kommer til å søke om norsk statsborgerskap? <i>Til personer som opplyser at de ikke tror de kommer til å søke om norsk statsborgerskap:</i> Hva er de viktigste årsakene til at du trolig ikke kommer til å søke om norsk statsborgerskap? Ville du søkt om norsk statsborgerskap dersom du var sikker på å beholde ditt opprinnelige statsborgerskap? Bortsett fra medlemmer av din egen familie, har du noen gode venner på stedet der du bor eller andre steder i Norge? Er noen av dine gode venner norske? Hvor ofte omtrent er du sammen med gode venner? Hvor ofte er du sammen med naboer? Hender det at du er sammen med en eller flere arbeidskamerater på fritiden? Integrert, men diskriminert (2007): Hvis du fritt fikk velge, ville du da valgt å bli boende i Norge resten av livet? Hvor ofte omgås du etnisk norske? Hvis du ser bort fra din nærmeste familie: Har du noen etnisk norske som står deg nær og som du kan snakke fortrolig med? Uansett om du har barn eller ikke, vil du stille deg positiv eller negativ til at dine barn ble gift med en etnisk norsk? Integreringsbarometeret (2008): Jeg ville stilt meg positiv til at mitt barn giftet seg med en person med en annen etnisk/kulturell bakgrunn. Levekår på vandring. Velstand og marginalisering i Oslo (2007): Hvor ofte gjør du følgende på fritiden: Trener du? Er du på byen (spisested/pub)? Er du på konsert, kino eller teater? Deltar du i sammenkomster med religiøst innhold? Har du kontakt med kollegaer/jobbkamerater utenfor arbeidstid?

Tabell 3.5 forts.

Indirekte spørsmål	
Norge	<p>Bortsett fra din egen familie, har du noen gode venner her i byen?</p> <p>Omtrent hvor ofte er du sammen med disse?</p> <p>Bortsett fra din nærmeste familie, har du noen som står deg nær og som du kan snakke fortrolig med?</p> <p>Stemte du ved forrige kommunevalg?</p>
Sverige	
Danmark	<p>Værdier og normer – blant utlændige og danskere: Hvor interessert er du i politik?</p> <p>Har du noensinne stemt ved et valg i Danmark?</p> <p>Er det dit ønske at blive boende i Danmark resten af dit liv?</p> <p>Hvor mange av de du taler med regelmessig er danske?</p> <p>Hvilket sprog taler du mest i ditt hjem?</p> <p>Hvor ofte gjør du følgende: Ser nyheder på danske tv-kanaler? Leser danske aviser? Bruker internett til å få nyheter om Danmark?</p> <p>Integrationsbarometer: Er du medlem i en idrettsforening? En kulturell forening?</p> <p>Har du indenfor det siste år (blant innvandrere) været til konsert? Været i teater? Besøgt et museum? Været i biografen? Brukt biblioteket? Benyttet kommunens kultur-huse?</p> <p>I hvor stor grad opplever du fellesskap bestående av familie og venner? Av andre mennesker enn din familie og venner? Ved å være en del av det danske samfunn? Ved å være en del av København?</p> <p>Naboskab: Hvor tit deltager du i frivilligt arbejde (fx bestyrelser, sportstræner, spejderleder, indsamlinger, politiske foreninger, religiøse arrangementer eller andet) udenfor dit boligområde?</p> <p>Hvor mange foreninger udenfor dit boligområde (klubber, sport, politik, hjelpeorganisationer, miljø, mv.) er du alt i alt medlem af?</p> <p>Brugerundersøgelse af nytilkomne udlændinge under introduktionsprogrammet: Hvor ofte kommer du normalt i en forening eller klub, eller til andre arrangementer?</p> <p>Hvor ofte taler du med venner eller bekendte, som er danskere?</p> <p>Har du fået nye danske venner eller bekendte indenfor de seneste tre år?</p> <p>Hvor ofte følger du med i danske nyheder gennem tv, radio, aviser eller internet?</p> <p>Interesserer du dig for dansk politik?</p> <p>Den danske medborgerundersøkelsen: Vil du sige, du er meget interessert i politik, noget interessert, kun lidt, eller slet ikke interessert i politik?</p> <p>Det kan være forskelligt, hvilke typer af politik folk interesserer sig for. Hvor interessert er du personlig i følgende politikområder: Kommunalpolitik, på landsplan, i det land din familie kommer fra.</p> <p>(Hvor ofte) Ser du nyheder på danske TV-kanaler?</p> <p>(Hvor ofte) Ser du nyheder på TV-kanaler fra det land, din familie kommer fra?</p> <p>(Hvor ofte) Læser du om politik i danske aviser?</p> <p>(Hvor ofte) Bruker du internettet til at få nyheder om Danmark?</p> <p>(Hvor ofte) Bruker du internettet til at få nyheder om det land, din familie kommer fra?</p> <p>(Hvor vigtigt er det) At stemme til offentlige valg, hvis man har stemmeret?</p> <p>(Hvor vigtigt er det) At holde sig informeret om det, der sker i det danske samfund?</p> <p>Hvad føler du dig mest som?</p>
Europeisk nivå	<p>European Social Survey (ESS): Noen stemmer ikke ved valg, av ulike grunner. Stemte du ved siste stortingsvalg, høsten 2005?</p> <p>Hvor ofte omgås du sosialt med venner, slektninger eller arbeidskollegaer?</p> <p>Hvor ofte deltar du i sosiale aktiviteter, sammenlignet med andre på din alder?</p>

TILHØRIGHET

Tabell 3.6 Direkte spørsmål om diskriminering

	Direkte spørsmål
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">OPPLEVD DISKRIMINERING</p>	<p>Norge</p> <p>Levekår blant innvandrere 2005/2006: Tror du at du noen gang har blitt nektet å leie eller kjøpe bolig på grunn av din innvandrerbakgrunn?</p> <p><i>Til personer som oppgir å ha vært/være arbeidsledige:</i> Hva mener du selv er årsaken(e) til at du er blitt gående uten jobb i perioden(e) som arbeidsløs? "Diskriminerende holdning mot innvandrere fra arbeidsgivere" er et av svaralternativene.</p> <p>Har du i løpet av de siste fem årene på grunn av din utenlandske bakgrunn ikke fått et arbeid som du har søkt og var kvalifisert for?</p> <p>Har du i løpet av det siste året på grunn av din utenlandske bakgrunn blitt dårlig behandlet eller fått dårlig service ved arbeidsformidlingen?</p> <p><i>Til personer som har gått på skole i Norge:</i> Har du noen gang i løpet av de siste fem årene blitt dårlig behandlet i skolen eller på noen annen utdanningsinstitusjon på grunn av din utenlandske bakgrunn?</p> <p>Har du i løpet av det siste året på grunn av din utenlandske bakgrunn blitt nektet å kjøpe noe på kreditt eller med betalingsutsettelse, for eksempel bil, dvd-spiller eller lignende, eller blitt nektet å låne penger i en bank?</p> <p><i>Mht. bruk av helsetjenester:</i> Mener du at du har fått dårligere, samme eller bedre behandling enn en norsk person ville fått?</p> <p>Har du i løpet av de siste 12 månedene vært utsatt for forulempning eller trakassering i ditt arbeid på grunn av din utenlandske bakgrunn?</p> <p>Har du i løpet av det siste året på grunn av din utenlandske bakgrunn blitt nektet adgang til restaurant, pub, nattklubb eller et annet utested?</p> <p>Et tilleggsutvalg av norskfødte med to utenlandskfødte foreldre ble i tillegg stilt spørsmålet: Har du i løpet av det siste året opplevd å bli trakassert eller dårlig behandlet av politi i tilknytning til gatepatuljering, identitetskontroll eller lignende?</p> <p>Integrert, men diskriminert: <i>Til personer som ikke er i arbeid:</i> Hva mener du er årsaken til at du ikke er i arbeid? Her er "diskriminering fra arbeidsgivere" et av svaralternativene. Seks prosent av dem som er under-sysselsatt, har oppgitt diskriminering som årsak.</p> <p><i>Har du i løpet av det siste året opplevd å bli diskriminert på grunn av din utenlandske bakgrunn i noen av følgende situasjoner:</i> Når du kjørte buss, tog eller T-bane? Ved kontakt med politiet? På utesteder/restaurant? På offentlige steder (gater, torg e.l.)? På jobb eller studiested? I banken/på postkontor? Ved kjøp eller leie av bolig? Når du har søkt ny jobb eller stilling?</p> <p>Integreringsbarometeret (2006) og Integreringsbarometeret (2008): Har du eller noen i din familie blitt diskriminert i arbeidslivet (i 2006) på grunn av din/deres utenlandske bakgrunn?</p> <p>Har du eller noen i din familie blitt diskriminert utenfor arbeidslivet på grunn av din/deres utenlandske bakgrunn (i 2006) (for eksempel i kontakt med myndigheter, når man kjører buss/tog)?</p>
	<p>Sverige</p> <p>Integrationsbarometer 2004: Har du eller någon i din familj erfarenhet av att ha blivit diskriminerad i arbetslivet under 2004 på grund av din/er utländska bakgrund? I arbetslivet? Utanför arbetslivet (t.ex. i kontakt med myndigheter, vården, när man åker buss/tåg)?</p> <p>Nationella folkhälsoenkäten – Hälsa på olika villkor (2008): Har du under de senaste tre månaderna blivit behandlad/bemött på ett sätt så att du känt dig kränkt?</p> <p>Hade den kränkande behandlingen/bemötandet samband med något av följande? Svaralternativer: Etnisk tillhörighet, kön, sexuell läggning, ålder, funktionshinder, religion, hudfärg, utseende, annat, vet ej</p> <p>Nationella trygghetsundersökningen 2008: Du nämnde förut att du varit utsatt för att någon hotat dig. Upplever du att det fanns något främlingsfientligt i motivet? Med främlingsfientlig menas här att man utsattes för att man har en annan etnisk bakgrund.</p> <p>Du nämnde tidigare att du varit utsatt för trakasserier. Upplever du att det fanns något främlingsfientligt i motivet?</p>
<p>Danmark</p>	<p>Værdier og normer – blandt udlændinge og danskere: Hvor ofte har du indenfor det sidste halve år følt dig diskrimineret i Danmark på grund af din etniske oprindelse? Af politiet? I offentlige transportmidler? På gaden? I banken?</p> <p>Integrationsbarometer: Har du indenfor det sidste år følt dig diskrimineret på grund af dit køn, din alder, religion, dit udseende, din etniske oprindelse eller andet? Hvis ja, hvor mange gange?</p> <p>Hvorfor har du blitt diskriminert? (Køn/Etnisitet/Religion/Seksualitet/handikap/politisk tilhørsforhold/økonomiske forhold/andet?)</p> <p>Hvem har du følt deg diskriminert av? (åpent svar)</p> <p>Hvor? (Arbejdsplassen/Uddannelsesinstitution/Offentlige transportmidler/Butikker/Restauranter/I natteværelse/I kontakt med kommunen eks. ved besøg i jobcenter, borgerservice, som ansat etc./Andet?)</p>

Tabell 3.6 forts.

	Direkte spørsmål
	<p>Hvordan er du blevet diskriminert? (Tilråb/Fysisk vold/Ignoreret el bevisst overset/Hærverk på ejendom el ejendele/Andet?)</p> <p>I hvor høy gard opplever du at det er diskrimination i København?</p> <p>Den danske medborgerundersøkelsen (2009): Har du indenfor de seneste 12 måneder, alene fordi du har indvandrerbaggrund, personligt oplevet: Ikke at få et job, som du var kvalificeret til? Ikke at kunne få en praktikplads i forbindelse med din uddannelse? At blive dårligt behandlet på din arbeidsplass? At blive nægtet adgang til et diskotek? At blive dårligt behandlet på sykehuset? At blive dårligt behandlet af politiet?</p> <p>Brugerundersøgelse af nytilkomne udlændinge under introduktionsprogrammet: Synes du, at danskernes holdninger over for indvandrere er positive/negative?</p>
Europeisk nivå	<p>EU-MIDIS survey (2009): During the last 5 years, [or since you've been in the country if less than 5 years], have you ever been discriminated against when looking for paid work in [COUNTRY] because of your immigrant/minority background?</p> <p>During the last 5 years, (or since you have been in [COUNTRY]), have you ever been discriminated against at work by people who you work for or work with because of your immigrant/minority background?</p> <p>Again, thinking about the last 5 years, (or since you have been in [COUNTRY]), have you ever been discriminated against in [COUNTRY] when looking for a house or apartment to rent or buy, by people working in a public HOUSING agency, or by a private landlord or agency.</p> <p>In the last 5 years, (or since you have been in [COUNTRY]), have you ever been discriminated against in [COUNTRY] by people working in PUBLIC or PRIVATE HEALTH services? That could be anyone, such as a receptionist, nurse or doctor.</p> <p>Again, in the last 5 years, (or since you have been in [COUNTRY]), have you ever been discriminated against in [COUNTRY] by people working in PUBLIC EMPLOYMENT or SOCIAL INSURANCE services? This could be an agency where you have to register for work or which gives you benefits or money.</p> <p>Looking at the last 5 years again, (or since you have been in [COUNTRY]), have you ever been discriminated against by people working in a school or in training? This includes schools, colleges and other further education. This could have happened to you as a student or as a parent.</p> <p>Again, in the last 5 years, (or since you have been in [COUNTRY]), have you ever been discriminated against in [COUNTRY] when in or trying to enter a café, restaurant, bar or nightclub.</p> <p>And, in the last 5 years, (or since you have been in [COUNTRY]), have you ever been discriminated against in [COUNTRY] when in a shop or trying to enter a shop.</p> <p>Lastly, during the last 5 years, (or since you have been in [COUNTRY]), have you ever been discriminated against in [COUNTRY] when trying to open a bank account or get a loan from a bank.</p> <p>You mentioned that you have been discriminated against because of your immigrant/minority background when looking for paid work in [COUNTRY]. How many times in the last 12 months have you experienced this type of discrimination?</p> <p>People might report acts of discrimination to an organization or an office where complaints can be made, or at the place where it happened. Please try to remember THE LAST TIME you were discriminated against when looking for paid work. Did you or anyone else report this incident anywhere?</p> <p>(If no) Why wasn't it reported?</p> <p><i>Merk: For de neste spørsmålene stilles spørsmål om man har rapportert diskrimineringen, og hvorfor man eventuelt har latt være etter systemet ovenfor.</i></p> <p>You mentioned that you have been discriminated against because of your immigrant/minority background when looking for a house or apartment to rent or buy. How many times in the last 12 months have you experienced this type of discrimination?</p> <p>You mentioned that you have been discriminated against because of your immigrant/minority background by people working for the health service. How many times in the last 12 months have you experienced this type of discrimination?</p> <p>You mentioned that you have been discriminated against because of your immigrant/minority background by people working for the public employment or social insurance services. How many times in the last 12 months have you experienced this type of discrimination?</p> <p>You mentioned that you [or your child] have been discriminated against because of your immigrant/minority background by people working in schools or other training facilities. How many times in the last 12 months have you experienced this type of discrimination?</p> <p>You mentioned that you have been discriminated against because of your immigrant/minority background when trying to enter a café, restaurant, bar or nightclub. How many times in the last 12 months have you experienced this type of discrimination?</p> <p>You mentioned that you have been discriminated against because of your immigrant/minority background when in a shop or trying to enter a shop. How many times in the last 12 months have you experienced this type of discrimination?</p>

OPPLEVD DISKRIMINERING

Tabell 3.6 forts.

		Direkte spørsmål
OPPLEVD DISKRIMINERING	Europeisk nivå forts.	<p>You mentioned that you have been discriminated against because of your immigrant/minority background when trying to open a bank account or get a loan from a bank. How many times in the last 12 months have you experienced this type of discrimination?</p> <p><i>Spørsmål om kriminalitet</i> Hvis ja på spørsmål om man har blitt utsatt for ulike typer kriminelle handlinger (vei/kjøretøy, innbrudd, tyveri, overfall, trusler, alvorlig trakassering): Do you think that this incident or any incident like this IN THE LAST 12 MONTHS happened partly or completely because of your immigrant/minority background?</p> <p>Det spørres også om voldskriminalitet og trakassering har vært rasistisk motivert, og hvem som stod bak voldskriminalitet/trakassering. Her er blant annet "member of a right-wing/racist gang" et av svaralternativene. Det spørres også om fornærmende og/eller rasistisk språk ble brukt, om man har rapportert hendelsen til politiet, og hvor fornøyd man eventuelt er med håndteringen av saken.</p> <p><i>Korrupsjon</i> Til personer som opplyser at de har blitt bedt om bestiktelser av offentlig tjenestemann: Do you think that [this incident/any of these incidents] IN THE LAST 12 MONTHS happened partly or completely because of your immigrant/minority background?</p> <p><i>Kontakt med politiet</i> Til personer som har blitt stoppet av politiet: Do you think that [the last time you were stopped/ any time you were stopped] IN THE LAST 12 MONTHS was because of your immigrant/minority background?</p> <p>Til personer som har blitt stoppet i toll/grenseovergang: Do you think you were singled out for stopping by [COUNTRY NATIONALITY] immigration, customs or border control specifically because of your immigrant/minority background?</p> <p>European Social Survey (ESS): Vil du si at du er medlem av en gruppe som blir diskriminert her i landet?</p> <p>Hvorfor blir gruppen diskriminert? (Hudfarge/nasjonalitet/religion/språk/etnisk tilhørighet/alder/ kjønn/sekseuell legning/funksjonshemming/andre?)</p> <p>Bruk dette kortet og si hvor ofte i løpet av det siste året noen har utvist fordommer mot deg, eller behandlet deg urettferdig ... på grunn av din etniske bakgrunn?</p> <p>Eurobarometer survey on discrimination – special Eurobarometer 317 (2009): In the past 12 months have you personally felt discriminated against or harassed on the basis of one or more of the following grounds? Please tell me all that apply. "Ethnic origin" er et av svaralternativene.</p>

Tabell 3.7 Indirekte spørsmål om diskriminering

		Indirekte spørsmål
OPPLEVD DISKRIMINERING	Norge	<p>Integrert, men diskriminert: Ut fra din kjennskap til norske barnehager og skoler, hvor enig eller uenig er du i følgende Hvor enig eller uenig er du i følgende påstand: Jeg har like rettigheter som etnisk norske til arbeid og utdanning.</p>
	Sverige	<i>Ingen relevante spørsmål</i>
	Danmark	<i>Ingen relevante spørsmål</i>
	Europeisk nivå	<p>European Social Survey (ESS): Bruk dette kortet og si om du synes 1) leger og sykepleiere 2) ligningsvesenet i Norge gir spesielle fordeler til enkelte personer eller om de behandler alle likt.</p>

4 Det gode spørsmålet

I denne kartleggingen har vi gått gjennom til sammen 16 surveyundersøkelser som dekker temaene tillit, tilhørighet og opplevd diskriminering. Som vi har sett, går det et skille mellom spørsmål som er formulert som rene spørsmål, og spørsmål formulert som påstander respondenten blir bedt om å ta stilling til, mellom direkte og indirekte spørsmålsformuleringer og mellom harde og myke spørsmål. Videre varierer undersøkelsene etter utvalgs-kriterier og innsamlingsmetoder. Sistnevnte vil vi ikke gå inn på i våre analyser av materialet, men interesserte lesere kan finne informasjon om dette i matrisene i appendiks.

Dette kapitlet omhandler kriterier for god spørsmålsformulering. Det gir således et grunnlag for å identifisere spørsmålene som best mulig kan belyse temaene tillit, tilhørighet og opplevd diskriminering, og dermed egne seg som instrument for å kartlegge viktige sider ved innvandreres integrering i det

nye landet og effektene av myndighetenes integreringsarbeid. Slike måleinstrument vil være gode, myke indikatorer for integrering.

4.1 Hva kjennetegner et godt spørsmål?

Når det gjelder utformingen av gode spørsmål til surveyundersøkelser, finnes det noen generelle retningslinjer det er bred enighet om i forskningsmiljøer. Vi gjengir et utvalg av disse i boksen nedenfor.

Når vi gjennomfører en spørreundersøkelse, må vi være sikre på at vi virkelig måler det vi har tenkt at vi skal måle. Et godt spørsmål må derfor ha høy overflatevaliditet ("face validity"). Det betyr at spørsmålet må være formulert slik at samtlige respondenter forstår det likt. Det stiller store krav til graden av språklig presisjon, slik at rommet for tolkning blir minst mulig. Ifølge Netemayer, Bearden og Sharma (2003) skal et godt

Retningslinjer for utforming av spørsmål til surveyundersøkelser

1. Spørsmål må formuleres slik at svarene vi får, kan sammenlignes, dvs. slik at alle respondentene forstår spørsmålet på samme måten.
2. Samme spørsmål må ikke omfatte mer enn ett begrep, én oppgave å ta stilling til eller ett tema å ha en mening om.
3. Jo mer spesifikt og konkret spørsmålet blir utformet, jo bedre kontroll har en med respondentenes tolkning av det. Derfor bør en unngå generelle spørsmål som gir respondentene flere tolkningsmuligheter.
4. Spørsmålet må være balansert, dvs. formuleres slik at svaret ikke blir påvirket i noen bestemt retning.
5. Spørsmålet må ikke stille for store eller urealistiske krav til kunnskap, hukommelse eller fantasi.
6. Spørsmålet må ikke formuleres slik at det irriterer, provoserer eller sårer noen.
7. Spørsmålet må formuleres slik at det fungerer effektivt: Det må ikke skape usikkerhet, forvirring o.l. som fører til svarproblemer, misforståelser og lang svartid.

Kilde: Tove L. Mordal (1989:95): *Som man spør får man svar*

spørsmål i en skala være «unambiguous to the point that its meaning is comprehended by all respondents in the same fashion».¹

Ifølge Tove L. Mordal (1989) gjelder det samme for spørsmål som skal stå alene:

*For å få gode måleinstrument av spørsmål om meninger, holdninger og verdier, kreves mye arbeid og utprøving før spørsmålene er ferdig formulert og utformet. Svarene blir vanskelige å tolke dersom spørsmålet ikke formidler nøyaktig det vi vil spørre om.*²

Mordal vektlegger videre betydningen av å definere nøyaktig hva det er vi vil vite noe om, når vi stiller holdningsspørsmål. Hvis ikke vi vet hva det er vi har spurt om, blir det vanskelig å bruke resultatene fra spørreundersøkelsen på en meningsfull måte:

*Så lenge vi ikke har tilstrekkelig kjennskap til bakgrunnen for folks svar på et holdningsspørsmål, hvordan de forstår og tolker spørsmålet, er det også stor fare for å mistolke svarene.*³

Det lønner seg å investere tid i å utvikle gode spørsmål. Jo mer detaljert man spør om ulike aspekter ved temaene som søkes belyst, jo enklere blir det for eksempel å sammenligne resultatene på tvers av kulturer, aldersgrupper, landegrenser og så videre. Det gjelder for sammenligninger av resultatene fra forskjellige undersøkelser. Og det gjelder for sammenligninger av forskjellige årganger av samme undersøkelse. Meningsinnholdet i et begrep kan endre seg over tid. Dersom en undersøkelse gjennomføres jevnlig og man ønsker å sammenligne de nyeste resultatene med resultater fra tidligere år, vil det være en fordel at spørsmålene er formulert slik at egenskapen man måler, betyr det samme fra den ene perioden til den neste. Det gjør man først hvis man lykkes i å kontrollere meningsinnholdet i spørsmålene. Samtidig bør spør-

målene være så korte som mulig. Hensyn til presisjon og kortfattetet må alltid veies opp mot hverandre.

Spørsmål kan være enkeltstående, eller de kan inngå i grupper hvis skårer siden summeres eller kombineres etter et nærmere angitt system. Direkte spørsmål kan stå alene dersom de ledsages av en forklarende tekst som øker sannsynligheten for at respondentene vil tolke spørsmålet likt. Hvis man skal plukke ut enkeltspørsmål fra en undersøkelse, bør man imidlertid være bevisst på sammenhengen spørsmålet inngår i. Som tidligere nevnt er det ofte en tanke bak rekkefølgen spørsmål stilles i, og hvilke spørsmål som er inkludert i en undersøkelse.

Indirekte spørsmål bør ikke brukes enkeltvis, da de bare sier noe om én side ved et komplekst forhold. De bør derfor slås sammen til indekser, også kalt skalaer. Skalaer er egnede verktøy for å måle egenskaper og fenomener som ikke er direkte observerbare. Vi vil gå nærmere inn på dette i neste avsnitt.

4.2 Indirekte spørsmål og skalautvikling

Innledningsvis definerte vi begrepet «myke indikatorer» som indikatorer som berører fenomener som ikke lar seg måle direkte. Begreper som tillit, tilhørighet og diskriminering er kompliserte å måle, blant annet fordi respondentene kan tolke dem ulikt. Dersom man i en undersøkelse for eksempel ønsker å avdekke respondentenes opplevde tillit til politiet, og stiller respondentene spørsmål om direkte å vurdere «hvor stor grad av tillit har du til politiet?», avhenger deres svar av hvordan de definerer begrepet tillit. Det faktum at respondenter kan tolke begrepet tillit ulikt, og dermed svare på bakgrunn av ulike oppfatninger av begrepet, innebærer at man risikerer ikke egentlig å få svar på deres grad av opplevd tillit slik man selv definerer det.

I undersøkelsene vi har sett på, er diskriminering for eksempel kun søkt kartlagt ved bruk av direkte spørsmål om hvilke typer diskriminering man har opplevd. Også her vil respondentene kunne legge forskjellige ting

1 Netemayer, Bearden og Sharma (2003:97): Scaling procedures – Issues and applications. Sage Publications

2 Mordal, Tove L. (1989:39): Som man spør får man svar. Tano

3 Ibid., s. 40

i begrepet. I tillegg vil kanskje noen mennesker ha en høyere terskel for å føle seg diskriminert enn andre, og det introduserer en potensiell feilkilde i undersøkelsene.

En måte å unngå dette på er å stille flere spørsmål som belyser ulike aspekter ved begrepene tillit og diskriminering, og som dreier seg om konkrete handlinger eller oppfatninger som er enklere å ta stilling til.

For å avdekke tillit til politiet kan man for eksempel be respondentene ta stilling til følgende påstand: «Dersom jeg melder inn en sak til politiet, vil de gjøre sitt beste for å løse saken.» En slik påstand måler ett aspekt ved tillit til politiet, og er lettere for respondene å ta stilling til. For å måle hele begrepet trenger man imidlertid å belyse samtlige aspekter ved det. Det kan man oppnå ved å utvikle en skala.

Skalaer består av flere spørsmål som til sammen skal gi en uttømmende dekning av temaet som søkes belyst. Ved utviklingen av en skala må man først identifisere alle mulige aspekter ved det begrepet man ønsker å utvikle en valid skala for, slik at man sikrer såkalt innholdsvaliditet.⁴ Det betyr at man må inkludere alle mulige aspekter ved begrepet, og formulere spørsmål som til sammen dekker alle disse aspektene. Man må tenke grundig gjennom hvordan man formulerer hvert spørsmål. Det er vanlig at en slik prosess produserer svært mange spørsmål, men man kan siden redusere mengden til kun noen få ved hjelp av faktoranalyse. Hele denne prosessen er grundig forklart i boken «Scale Development» av Robert F. DeVellis⁵.

Å utvikle en skala er altså en omfattende prosess som krever grundig forarbeid, gjennomføring og analyse. På den andre siden kan det gi en mer verdi fordi man oppnår et mål på begrepet som man kan være sikker på virkelig måler begrepet (såkalt begreps-

validitet), definert av Hellevik som «graden av samsvar mellom den teoretiske definisjonen av den latente egenskapen og den operasjonelle definisjonen av den manifeste egenskapen som skal måles».⁶ Når man har utviklet en validert skala, kan den brukes i flere undersøkelser og gi resultater som er direkte sammenlignbare. Dette gjelder også på tvers av land, så fremt man foretar en nøye oversettelse mellom språkene. Således kan man se på skalautvikling som en investering i det fremtidige forskningsarbeidet innen feltet, i form av at man kan produsere data som både er sammenlignbare over tid og på tvers av land. Selv ved bruk av kvalitets-sikrede oversettelser bør man kjenne til at kulturelle aspekter kan medføre at samme spørsmål oppfattes ulikt på tvers av kulturer, noe som er vanskelig å kontrollere.

4.3 Konklusjon og anbefalinger

Svært mange av spørsmålene som omhandler diskriminering, spør rett ut om personen har blitt diskriminert på den ene eller andre arenaen uten at det beskrives nærmere hva slags type diskriminering man har i tankene. Er det stygge blikk? Nedsettende eller rasistiske kommentarer? Vold? Å bli oversett? Eller er det at man har blitt nektet adgang til et område eller et bygg?

For policyformål er det viktig å tenke på dette før man forfatter spørsmål om tillit, tilhørighet og opplevd diskriminering. For at informasjonen man henter fra en undersøkelse om omfanget av opplevd diskriminering skal kunne brukes som grunnlag for å iverksette tiltak, må man få tak på hva den opplevde diskrimineringen består i. Det gjør man ikke dersom man ikke tar seg tid til å definere innholdet i begrepet diskriminering. For å få et så riktig og detaljert bilde som mulig bør man stille flere spørsmål om så konkrete og avgrensede forhold som mulig. Først da vil man få et grunnlag for å agere på den arenaen der opplevd diskriminering er mest utbredt og behovet for tiltak følgelig er størst.

4 http://www.personal.kent.edu/~dfresco/CRM_Readings/Clark_and_Watson_1995.pdf

5 DeVellis, Robert F., Scale Development (2003). Sage Publications LTD

6 Hellevik (1991). Sitert på <http://www.kunnskapssenteret.com/articles/2683/1/Validitetsfeil/Validitetsfeil.html>

I den danske medborgerundersøkelsen fra 2009 er slike avgrensninger og presiseringer brukt. For å kartlegge omfanget av opplevd diskriminering stilles følgende spørsmål:

Har du indenfor de seneste 12 måneder, alene fordi du har indvandrerbaggrund, *personligt oplevet*:

- Ikke at få et job, som du var kvalificeret til?
- Ikke at kunne få en praktikplads i forbindelse med din uddannelse?
- At blive dårligt behandlet på din arbejdsplads?
- At blive nægtet adgang til et diskotek?
- At blive dårligt behandlet på sygehuset?
- At blive dårligt behandlet af politiet?

Dette er etter Rambølls vurdering et godt måleinstrument for å kartlegge omfanget av opplevd diskriminering på ulike arenaer. De kunne med fordel vært mer presise om hva «dårlig behandling» innebærer, spesielt fordi mennesker kan legge forskjellige ting i det og ha svært ulik terskel for å føle seg «dårlig behandlet».

Med hensyn til tillit finnes et godt eksempel på et presist, direkte spørsmål i den svenske Nationella trygghetsundersökningen fra 2008:

Vilket förtroande har du til att polisen behandlar de som utsätts för brott på ett bra sätt?

Spørsmålet er godt fordi det går i dybden og spør om tillit til en bestemt side ved politiets arbeid. Det kunne vært enda mer presist når

det gjelder hva «ett bra sätt» innebærer, for eksempel at alle prosedyrer og retningslinjer følges. Til det kan det innvendes at det ikke er sikkert publikum har oversikt over disse, og dermed ikke har noe grunnlag for å uttale seg om det.

Av de direkte spørsmålene om tilhørighet som vi har sett på i denne kartleggingen, er det IMDis «Integrert, men diskriminert» fra 2007 som går lengst i å definere et innhold i begrepet. Respondentene ble spurt om grad av enighet i følgende påstand:
Det vil alltid være vanskelig for meg å føle meg hjemme i Norge.

Dette er et bra spørsmål, fordi det er konkret med hensyn til hva tilhørighet kan innebære. Det kunne med fordel vært enda enklere formulert, for eksempel til påstanden «Jeg føler meg hjemme her» med svaralternativer som i en eller annen form går fra «aldri» til «alltid».

Med utgangspunkt i forskningslitteraturen anser Rambøll at det gode spørsmålet må tilfredsstillende følge følgende krav:

- Spørsmålet tar kun opp ett tema.
- Spørsmålet er så presist formulert at samtlige respondenter tolker det likt.
- Direkte spørsmål kan brukes enkeltvis dersom de er presise og utvetydige.
- Indirekte spørsmål bør kombineres i skalaer som testes og valideres før de eventuelt tas i bruk som måleinstrument.
- Skriv så kort og konkret som mulig.

5 Sammenligning av undersøkelser

Per i dag finnes det ingen harmoniserte undersøkelser for Norge, Sverige og Danmark som dekker alle temaene vi har sett på i denne kartleggingen, og som samtidig er basert på et representativt utvalg fra innvandrerbefolkningen. En rekke undersøkelser omhandler temaene, men siden det er forskjeller i hvordan spørsmålene er stilt og hvilke utvalgskriterier man har valgt i de ulike undersøkelsene, genererer de ikke data som er sammenlignbare i streng forstand. Én undersøkelse, ESS, dekker samtlige av temaene og kan brukes til sammenligninger mellom land, men antallet innvandrere i utvalgene fra de ulike landene er lite, og neppe representativt for innvandrerbefolkningen. Undersøkelsen kan derfor ikke brukes til å sammenligne innvandreres opplevelser og holdninger i de ulike landene. Det er som tidligere nevnt et vanlig problem med generelle befolkningsundersøkelser.

Sammenligninger av eksisterende undersøkelser som berører temaene tillit, tilhørighet og opplevd diskriminering, har sine begrens-

ninger. Et fremtidig indikatorarbeid bør derfor ta sikte på en harmonisering av definisjoner, utvalgsplaner og innsamlingsmetoder dersom man ønsker å sammenligne effektene av integreringspolitikk på tvers av land. Vi vet at et slikt arbeid vil være svært tidkrevende.

Mange aktører i integreringsarbeidet, for eksempel myndigheter og forskere, har et stort behov for å kunne foreta sammenligninger mellom landene nå. De har ikke tid til å vente på resultatene av et eventuelt samarbeid om harmonisering av indikatorer, som kan ta mange år. I dette avsnittet vil vi derfor diskutere i hvilken grad undersøkelser med ulike spørsmålsformulering og innsamlingsmetode kan sammenlignes dersom man lempet litt på kravene til sammenlignbarhet.

Å sammenligne alle spørsmålene vi har gjennomgått, og plukke ut undersøkelser der det metodiske opplegget ligner og spørsmålene er såpass likt stilt at de kan diskuteres opp mot hverandre, er en svært omfattende oppgave som faller utenfor rammen for dette

IMDis «Integrert, men diskriminert» og den danske «Værdier og normer»-undersøkelsen har formuleringer som er svært like, og to påstandsspørsmål fra undersøkelsene er gjengitt nedenfor. Felles for begge er at de er presist formulert, og søker å kartlegge tilliten til ulike deler av myndighetsapparatet. Det norske spørsmålet er litt mer omfattende enn det danske, i og med at ordene «rettferdig» og «med respekt» brukes i stedet for det danske «like» (likt), men ellers er formuleringene nesten identiske. For å styrke validiteten kunne begrepet «tillit» med fordel vært definert i en hjelpetekst.

Hvor enig eller uenig er du i følgende: I Norge kan man ha tillit til at alle blir behandlet rettferdig og med respekt

- av domstolene
- på sykehus
- av politiet?

Her i Danmark kan man have tillid til, at alle bliver behandlet lige

- af domstolene,
- sygehusene,
- politiet
- socialforvaltningen

oppdraget. Rambøll vil derfor presentere noen betraktninger rundt temaet sammenligning, som kan komme til nytte for personer som i sitt analysearbeid er avhengig av å bruke data fra flere kilder. De kan også tjene som inspirasjon til arbeidet med å identifisere sammenlignbare spørsmål fra undersøkelsene vi har gjennomgått. Vi begynner med et eksempel.

Rambøll anser at det bør være mulig å sammenligne resultatene fra slike presise spørsmål under forutsetning av at man redegjør for eventuelle nyanser i spørsmålsformuleringene og forskjeller i utvalgstrekkning, utvalgsriterier og andre viktige definisjoner i undersøkelsene man bruker. Hvis for eksempel begrepet "innvandrere" er definert forskjellig i Norge og Danmark, må man i en sammenligning av norske og danske undersøkelser om innvandreres integrering gjøre leseren oppmerksom på det.⁷ Dersom personene bak undersøkelsene ikke har forholdt seg til de offisielle definisjonene, må man i så fall ta rede på hvem som inngår i populasjonen, og hva eventuelle avvik mellom to undersøkelser består i med hensyn til utvalgsriterier. Fremgangsmåten er kjent for alle som er vant med å lese vitenskapelige artikler. Vitenskapen er kumulativ, og når man presenterer et forskningsarbeid, er det vanlig å gjøre rede for teorier og tidligere forskning arbeidet bygger på. Man vil da typisk sammenligne funnene fra ulike studier selv om forskerne bak studiene har brukt forskjellige metoder og gjennomført undersøkelsene på ulike steder og til ulik tid. Eventuelle avvik mellom funnene deres søkes gjerne forklart med henvisning til forskjellene i design eller andre forhold rundt selve gjennomføringen av undersøkelsene.

Ved å ta noen forbehold med inn i analyser man gjør av myke indikatorer fra ulike kilder, kan man også sammenligne dem.

Rambøll anbefaler at man er varsom med å sammenligne svarene på mindre presise spørsmål, der det er opp til respondenten å vurdere hva hun legger i spørsmålet. Spør man rett ut om tilhørighet, er det ikke godt å vite hva man egentlig får svar på. For noen er følelsen av tilhørighet kanskje knyttet til det å beherske språket. For andre kan det innebære å ha slektninger i landet og/eller delta i arbeids- og samfunnslivet. Når man spør rett ut om følelse av tilhørighet, tar man ikke hensyn til at respondentene kan tillegge begrepet ulik mening. Grunnlaget for å sammenligne blir mindre jo mindre presise spørsmålene er. Det gjelder både sammenligninger mellom respondenter fra samme undersøkelse og sammenligninger av resultater fra forskjellige undersøkelser.

5.1 Konklusjon og anbefalinger

Dersom man skal sammenligne svar på spørsmål fra forskjellige undersøkelser, anbefaler Rambøll at følgende krav er oppfylt:

- Begrepene det spørres om, må være likt definert
- Definisjonene må være så presist formulert at respondentene legger det samme i begrepene
- Sammenligningene må ledsages av en redegjørelse for forskjeller i utvalg, innsamlingsmetode og sentrale definisjoner i undersøkelsene som sammenlignes

⁷ Norsk, svensk og dansk definisjon av begrepet «innvandrere» er gjengitt bakerst i appendiks sammen med en redegjørelse for hvordan EU forholder seg til begrepet.

6 Harmonisering

Tilgangen på harmoniserte undersøkelser som omhandler myke indikatorer for integrering, er begrenset. På nordisk nivå finnes ingen harmonisert undersøkelse som dekker samtlige av temaene tillit, tilhørighet og diskriminering, som samtidig gir tall som er representative for innvandrere. Her finnes kun nasjonale undersøkelser. At harmoniserte undersøkelser av denne typen ikke finnes, betyr ikke at behovet for dem ikke er der. I dette kapitlet beskriver vi kort hva en harmonisering av nasjonale undersøkelser vil kreve.

Harmonisering av data fra ulike land kan gjennomføres på to måter. Man kan enten samordne innsamlingsmetodene eller omregne innsamlede data i etterkant i henhold til en felles mal. Ved samordning sørger man for at operasjonaliseringene av temaene som ønskes belyst, munner ut i likelydende spørsmål som stilles respondentene i de ulike landene. Definisjoner av sentrale begreper og enheter må også samordnes. For integreringsområdet vil det blant annet innebære at definisjonen at begrepet «innvandrere» standardiseres og gis samme betydning i alle land som skal inngå i undersøkelsen. Alternativt kan man la landene samle inn data slik de selv ønsker, og konvertere resultatene i etterkant. Det er en metode som anvendes ved harmonisering av mange harde indikatorer. Man tar da høyde for at det vil være forskjeller mellom landene i definisjoner av variabler og analyseenhet, og regner om resultatene fra undersøkelsene etter et sett matematiske formler som konverterer dataene til en felles standard.⁸ Myke indikatorer er vanskeligere å harmonisere da slike omregningsregler vanskelig kan benyttes. For at slike indikatorer skal være sammenlignbare

på tvers av land, må spørsmålene være likt stilt. Det naturlige valget er da å velge den første fremgangsmåten, og samordne undersøkelsene på tvers av land.

6.1 Konklusjon og anbefaling

Dersom myke indikatorer for integrering skal brukes til å analysere effekter av integreringspolitikk på tvers av land, anser Rambøll at det vil være en stor fordel å harmonisere innsamlingsmetodene og alle sentrale definisjoner.

⁸ Et rendyrket eksempel på denne metoden er den europeiske CARE-databasen for veitrafikkulykker, URL: <http://ec.europa.eu/idabc/en/document/2281/5926>. Ellers presenterer Eurostat en rekke harmoniserte statistikker, blant annet harmonisert konsumprisindeks og harmoniserte tall over arbeidsledighet. Se <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/> for mer informasjon.

7 OPPSUMMERING

I denne kartleggingen har vi gjennomgått i alt 16 surveyundersøkelser som blant annet omhandler myke indikatorer for integrering, her avgrenset til tillit, tilhørighet og opplevd diskriminering. Noen av undersøkelsene henvender seg utelukkende til innvandrere, mens andre omfatter hele befolkningen. Vi har sett at temaene søkes dekket enten ved bruk av påstander respondenten skal ta stilling til, eller ved bruk av spørsmål. Både påstandene og spørsmålene varierer i graden av presisjon. Videre har vi sett et skille mellom direkte og indirekte spørsmålsformuleringer, og mellom harde og myke spørsmål.

Hovedmålsettingen for prosjektet har vært å belyse hvordan man kan spørre om temaene tillit, tilhørighet og opplevd diskriminering på en god og meningsfull måte. Dernest har prosjektet hatt som mål å vurdere hvorvidt data fra eksisterende surveyundersøkelser kan sammenlignes. Basert på analyser av eksisterende surveyundersøkelser og den samfunnsvitenskapelige metodeforskningens retningslinjer for god spørsmålsformulering har Rambøll utarbeidet anbefalinger til det videre arbeidet med myke indikatorer for integrering i Norden og på europeisk nivå. I anbefalingene har vi tatt for oss hvordan eksisterende data kan brukes i komparative studier, og hvordan fremtidige datainnsamlinger kan organiseres for å sikre resultater som er sammenlignbare på tvers av land.

Vi har anbefalt å begrense eventuelle sammenligninger til tematisk like spørsmål som er presist formulert, altså spørsmål som har høy overflatevaliditet («face validity»). Også her bør sammenligningene kompletteres med redegjørelser for forskjeller mellom undersøkelsene med hensyn til utvalgsriterier, innsamlingsmetoder og frafallsskjevhet, samt andre forskjeller som kan tenkes å påvirke sammenlignbarheten. For integreringsområdet er det at begrepet innvandrere ofte er forskjellig definert i surveyundersøkelser, noe som kompliserer analysearbeidet.

Vi har avsluttet kartleggingen med å løfte blikket og se fremover mot en eventuell harmonisering av undersøkelser på nordisk nivå og på EU-nivå. Disse tankene kan tas med videre inn i et arbeid med å harmonisere undersøkelser på tvers av land og utvikle spørsmål som gir sammenlignbare svar. Et slikt initiativ vil fordre et svært tett samarbeid mellom aktørene når det gjelder avgrensning av temaene, og utvikling og testing av spørsmål. Nettopp fordi begrepene er sammensatte og kan ha forskjellig betydning for forskjellige mennesker, er det viktig at man avgrenser spørsmålene godt og formulerer dem slik at man selv kontrollerer meningsinnholdet i dem. For respondentene bør rommet for individuelle tolkninger være så lite som mulig.

Litteratur

Clark, Lee Anna and David Watson: Constructing Validity: *Basic Issues in Objective Scale Development*.

URL: http://www.personal.kent.edu/~dfresco/CRM_Readings/Clark_and_Watson_1995.pdf

DeVellis, Robert F., *Scale Development* (2003). Sage Publications LTD

Hellevik (1991): *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*. Oslo: Universitetsforlaget.

Kunnskapssenteret: *Validitetsfeil*.

URL: <http://www.kunnskapssenteret.com/articles/2683/1/Validitetsfeil/Validitetsfeil.html>

Mordal, Tove L. (1989): *Som man spør får man svar – arbeid med survey-opplegg*. Tano.

Netemayer, Richard G., William O. Bearden og Subash Sharma (2003:97): *Scaling procedures – Issues and applications*. Sage Publications

Warren M., red. *Democracy & trust*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999: 311

World Values Survey.

URL: <http://www.worldvaluessurvey.org/>

APPENDIX

A1 Undersøkelser fra Norge

Tabell A.1.1 Oversikt over undersøkelsen "Levekår blant innvandrere 2005/2006"

Undersøkelse	Levekår blant innvandrere 2005/2006
Utgiver	Statistisk sentralbyrå (SSB)
Spørsmålsbatteri	Tillit
Spørsmål av relevans for problemstillingen, inkl. svaralternativer og svarfordeling	<p><i>Ingen relevante spørsmål</i></p> <p>Tilhørighet I hvilken grad føler du samhörighet med Norge som land? Svaralternativer og svarfordeling: Skala fra 1 til 7 der 1 betyr "ingen samhörighet" og 7 betyr "stor samhörighet" 1 (5 %) 2 (4 %) 3 (8 %) 4 (18 %) 5 (23 %) 6 (17 %) 7 (25 %) Vet ikke (0 %)</p> <p><i>Til personer som opplyser at de har søkt om norsk statsborgerskap:</i> Hva er de viktigste årsakene til at du søkte om norsk statsborgerskap? Svaralternativer og svarfordeling: Jeg ønsket fulle rettigheter og plikter i Norge (46 %) Jeg følte meg norsk og ville markere det (4 %) Med norsk pass ble det lettere å besøke andre land (16 %) Jeg ønsket ikke å vende tilbake til landet jeg flyttet fra (ca. 2 %) Jeg var statsløs (ca. 1 %) Det ga barna mine bedre muligheter i Norge (ca. 6 %) Det ga vern mot å bli utvist fra landet (ca. 2 %) Foreldre søkte for IO (ca. 1 %) Andre grunner (ca. 1 %) Vet ikke (20 %)</p> <p><i>Cirkatall er oppgitt der tallene er hentet fra histogram i rapporten til survey.</i></p> <p><i>Til personer som opplyser at de tror de kommer til å søke om norsk statsborgerskap:</i> Hva er den viktigste årsaken til at du tror du kommer til å søke om norsk statsborgerskap? Svaralternativer og svarfordeling: Jeg ønsker fulle rettigheter og plikter i Norge (ca. 49 %) Jeg føler meg norsk og vil markere det (ca. 5 %) Med norsk pass blir det lettere å besøke andre land (ca. 16 %) Jeg ønsker ikke å vende tilbake til landet jeg flyttet fra (ca. 3 %) Jeg er statsløs (ca. 1 %) Det gir barna mine bedre muligheter i Norge (ca. 9 %) Det gir vern mot å bli utvist fra landet (ca. 3 %) Andre grunner (ca. 1 %) Vet ikke (ca. 16 %)</p> <p><i>Cirkatall er oppgitt der tallene er hentet fra histogram i rapporten til survey.</i></p> <p>Til personer som opplyser at de ikke tror de kommer til å søke om norsk statsborgerskap: Hva er de viktigste årsakene til at du trolig ikke kommer til å søke om norsk statsborgerskap? Svaralternativer og svarfordeling: Jeg beholder mitt oppr. statsborgerskap av praktiske grunner (ca. 24 %) Jeg føler meg sterkt knyttet til opprinnelseslandet (ca. 18 %) Jeg betrakter meg ikke som norsk (ca. 6 %) Det gjør lite fra eller til om jeg tar norsk statsborgerskap (ca. 17 %) Jeg vil ikke risikere å miste mitt opprinnelige statsborgerskap (ca. 9 %) Andre grunner (ca. 2 %) Vet ikke (ca. 13 %)</p> <p><i>Cirkatall er oppgitt der tallene er hentet fra histogram i rapporten til survey.</i></p> <p>Ville du søkt om norsk statsborgerskap dersom du var sikker på å beholde ditt opprinnelige statsborgerskap? Svaralternativer og svarfordeling: Ja (56 %) Nei (35 %) Vet ikke (10 %)</p> <p><i>Relaterte spørsmål:</i> Bortsett fra medlemmer av din egen familie, har du noen gode venner på stedet der du bor eller andre steder i Norge? Svaralternativer og svarfordeling: Ja (93 %) Nei (6 %) Vet ikke (1 %)</p> <p>Er noen av dine gode venner norske? Svaralternativer og svarfordeling: Ja (57 %) Nei (42 %) Vet ikke (2 %)</p>

Undersøkelse	Levekår blant innvandrere 2005/2006
	<p>Hvor ofte omtrent er du sammen med gode venner? Svaralternativer og svarfordeling: Omtrent daglig (18 %) Omtrent hver uke, men ikke daglig (42 %) Omtrent hver måned, men ikke hver uke (28 %) Noen ganger i året, men ikke hver måned (9 %) Sjeldnere enn hvert år (3 %) Vet ikke (2 %)</p> <p>Hvor ofte er du sammen med naboer? Svaralternativer og svarfordeling: Omtrent daglig (12 %) Omtrent hver uke, men ikke daglig (23 %) Omtrent hver måned, men ikke hver uke (17 %) Noen ganger i året, men ikke hver måned (14 %) Sjeldnere enn hvert år (31 %) Vet ikke (3 %)</p> <p>Hender det at du er sammen med en eller flere arbeidskamerater på fritiden? Svaralternativer og svarfordeling: Ja (58 %) Nei (37 %) Uaktuelt, har ikke arbeid eller arbeider alene (5 %)</p> <p>Diskriminering Tror du at du noen gang har blitt nektet å leie eller kjøpe bolig på grunn av din innvandrerbakgrunn? Svaralternativer og svarfordeling: Ja, helt sikkert (15 %) Ja, jeg har mistanke om det (5 %) Nei eller vet ikke (80 %)</p> <p><i>Til personer som oppgir å ha vært/være arbeidsledige:</i> Hva mener du selv er årsaken(e) til at du er blitt gående uten jobb i perioden(e) som arbeidsløs? "Diskriminerende holdning mot innvandrere fra arbeidsgivere" er et av svaralternativene. 27 % har krysset av for det.</p> <p>Har du i løpet av de siste fem årene på grunn av din utenlandske bakgrunn ikke fått et arbeid som du har søkt og var kvalifisert for? Svaralternativer og svarfordeling: Ja (18 %) Nei eller Vet ikke (82 %)</p> <p>Har du i løpet av det siste året på grunn av din utenlandske bakgrunn blitt dårlig behandlet eller fått dårlig service ved arbeidsformidlingen? Svaralternativer og svarfordeling: Ja (nesten 12 %) Nei eller Uaktuelt, har ikke vært i kontakt med arbeidsformidlingen (ca. 88 %)</p> <p><i>Til personer som har gått på skole i Norge:</i> Har du noen gang i løpet av de siste fem årene blitt dårlig behandlet i skolen eller på noen annen utdanningsinstitusjon på grunn av din utenlandske bakgrunn? Svaralternativer og svarfordeling: Ja (13 %) Nei (87 %)</p> <p>Har du i løpet av det siste året på grunn av din utenlandske bakgrunn blitt nektet å kjøpe noe på kreditt eller med betalingsutsettelse, for eksempel bil, dvd-spiller eller lignende, eller blitt nektet å låne penger i en bank? Svaralternativer og svarfordeling: Ja (7 %) Nei (93 %)</p> <p><i>Mht. bruk av helsetjenester:</i> Mener du at du har fått dårligere, samme eller bedre behandling enn en norsk person ville fått? Svaralternativer og svarfordeling: Dårligere (7 %) Samme (78 %) Bedre (2 %) Vet ikke (13 %)</p> <p>Har du i løpet av de siste 12 månedene vært utsatt for forulempning eller trakassering i ditt arbeid på grunn av din utenlandske bakgrunn? Ja (11 %) Nei (89 %)</p> <p>Har du i løpet av det siste året på grunn av din utenlandske bakgrunn blitt nektet adgang til restaurant, pub, nattklubb eller et annet utested? Ja (5 %) Nei (95 %)</p> <p>Et tilleggsutvalg av norskfødte med to utenlandskfødte foreldre ble i tillegg stilt spørsmålet: Har du i løpet av det siste året opplevd å bli trakassert eller dårlig behandlet av politi i tilknytning til gatepatuljering, identitetskontroll eller lignende? 15 % svarte bekreftende på dette.</p>
Utvalgsriterier	Personer i alderen 16 til 70 år med bakgrunn fra de ti største ikke-vestlige innvandringsnasjonene på utvalgstidspunktet, som har minst to års botid i Norge.
Innsamlingsmetoder	Intervjubarert skjemaundersøkelse, gjennomført både over telefon og ved hjemmebesøk. Spørreskjema forelå på norsk, engelsk og på intervjuobjektene morsmål. Intervjuobjektene ble dessuten så langt det var mulig, intervjuet av en person med samme språkbakgrunn, dette for å minimere risiko for språklige misforståelser.

Undersøkelse	Levekår blant innvandrere 2005/2006
Rambølls vurdering av metode	Innsamlingsopplegget var svært grundig med bruk av personlig intervju og tolk. Omfattende arbeid med purring og målrettet og differensiert frafallsoppfølging, noe som sikret en forholdsvis høy svarprosent.
Frafallsanalyse	Det ble oppnådd svar fra 3053 personer. Dette gir en svarprosent på 64,2 etter at utflyttede og døde personer i bruttoutvalget er trukket fra. Frafallet var ujevnt fordelt på landende, og på årsakene til at personer ikke ønsket å delta i undersøkelsen.
URL til survey	http://www.ssb.no/vis/emner/00/02/rapp_200805/main.html

Tabell A.1.2 Oversikt over undersøkelsen "Integrert, men diskriminert"

Undersøkelse	Integrert, men diskriminert (2007)																								
Utgiver	IMDI																								
Spørsmålsbatteri	Tillit																								
Spørsmål av relevans for problemstillingen, inkl. svaralternativer og svarfordeling	Hvor enig eller uenig er du i følgende: I Norge kan man ha tillit til at alle blir behandlet rettferdig og med respekt																								
	Tillit Hvor enig eller uenig er du i følgende: I Norge kan man ha tillit til at alle blir behandlet rettferdig og med respekt																								
	<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>Helt enig</th> <th>Delvis enig</th> <th>Delvis uenig</th> <th>Helt uenig</th> <th>Vet ikke</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>av domstolene?</td> <td>54 %</td> <td>21 %</td> <td>7 %</td> <td>6 %</td> <td>13 %</td> </tr> <tr> <td>på sykehus?</td> <td>72 %</td> <td>15 %</td> <td>4 %</td> <td>2 %</td> <td>7 %</td> </tr> <tr> <td>av politiet?</td> <td>52 %</td> <td>18 %</td> <td>7 %</td> <td>10 %</td> <td>14 %</td> </tr> </tbody> </table>		Helt enig	Delvis enig	Delvis uenig	Helt uenig	Vet ikke	av domstolene?	54 %	21 %	7 %	6 %	13 %	på sykehus?	72 %	15 %	4 %	2 %	7 %	av politiet?	52 %	18 %	7 %	10 %	14 %
	Helt enig	Delvis enig	Delvis uenig	Helt uenig	Vet ikke																				
av domstolene?	54 %	21 %	7 %	6 %	13 %																				
på sykehus?	72 %	15 %	4 %	2 %	7 %																				
av politiet?	52 %	18 %	7 %	10 %	14 %																				
	Ut fra din kjennskap til norske barnehager og skoler, hvor enig eller uenig er du i følgende påstander:																								
	Lærere behandler barn med innvandrerbakgrunn dårligere enn etnisk norske barn. Svaralternativer og svarfordeling: Helt enig (9 %) Delvis enig (15 %) Delvis uenig (9 %) Helt uenig (48 %) Vet ikke (18 %)																								
	Den norske skolen gir alle barn, uansett etnisk opprinnelse, like gode muligheter til å klare seg videre i livet. Svaralternativer og svarfordeling: Helt enig (68 %) Delvis enig (15 %) Delvis uenig (5 %) Helt uenig (5 %) Vet ikke (7 %)																								
	Tilhørighet Hvor enig eller uenig er du i følgende påstand: Det vil alltid være vanskelig for meg å føle meg hjemme i Norge. Svaralternativer og svarfordeling (der den er oppgitt): Helt enig Delvis enig (40 %) Delvis uenig Helt uenig Vet ikke																								
	Mennesker som har flyttet til Norge, kan oppleve forskjellig grad av tilhørighet til landet. Hvor sterk eller svak tilhørighet har du til Norge? Svaralternativer og svarfordeling: Sterk tilhørighet (ca. 35 %) Ganske sterk (ca. 44 %) Ganske svak (ca. 10 %) Ingen tilhørighet (ca. 5 %) Vet ikke (ca. 5 %) Cirkatall er oppgitt der tallene er hentet fra histogram i rapporten til survey.																								
	Hvor sterk eller svak tilhørighet har du til ditt opprinnelsesland? Svaralternativer og svarfordeling: Sterk tilhørighet (ca. 33 %) Ganske sterk (ca. 35 %) Ganske svak (ca. 25 %) Ingen tilhørighet (ca. 5 %) Vet ikke (ca. 3 %) Cirkatall er oppgitt der tallene er hentet fra histogram i rapporten til survey.																								

Undersøkelse	Integrert, men diskriminert (2007)
	<p>Hvis du fritt fikk velge, ville du da valgt å bli boende i Norge resten av livet? Svaralternativer og svarfordeling: Ja, helt sikkert (52 %) Ja, kanskje (16 %) Nei, vil tilbake til eget opprinnelsesland (nesten 20 %) Nei, vil til et annet land (5 %) Vet ikke (nesten 1 %)</p> <p><i>Relaterte spørsmål:</i> Hvor ofte omgås du etnisk norske? Svaralternativer og svarfordeling: Daglig (86 %) Flere ganger i uken (9 %) Flere ganger i måneden (2 %) Sjeldnere (3 %) Aldri (1 %) Vet ikke (0 %)</p> <p>Hvis du ser bort fra din nærmeste familie: Har du noen etnisk norske som står deg nær og som du kan snakke fortrolig med? Svaralternativer og svarfordeling: Ja, 1 (ca. 10 %) Ja, flere enn 1 (nesten 60 %) Nei (ca. 30 %) Usikker (ca. 1 %)</p> <p>Uansett om du har barn eller ikke, vil du stille deg positiv eller negativ til at dine barn ble gift med en etnisk norsk? Svaralternativer og svarfordeling: Positiv (65 %) Negativ (9 %) Nøytral (23 %) Vet ikke (4 %)</p> <p>Diskriminering Til personer som ikke er i arbeid: Hva mener du er årsaken til at du ikke er i arbeid? Her er "diskriminering fra arbeidsgivere" et av svaralternativene. 6 % av dem som er undersysselsatt, har oppgitt diskriminering som årsak.</p> <p>Hvor enig eller uenig er du i følgende påstand: Jeg har like rettigheter som etnisk norske til arbeid og utdanning. Svaralternativer og svarfordeling: Helt enig (53 %) Delvis enig (29 %) Delvis uenig (10 %) Helt uenig (6 %) Vet ikke (1 %)</p> <p>Har du i løpet av det siste året opplevd å bli diskriminert på grunn av din utenlandske bakgrunn i noen av følgende situasjoner: Når du kjørte buss, tog eller T-bane (19 %) Ved kontakt med politiet (9 %) På utesteder/restauranter (15 %) På offentlige steder (gater, torg e.l.) (18 %) På jobb eller studiested (18 %) I banken/på postkontor (7 %) Ved kjøp eller leie av bolig (13 %) Når du har søkt ny jobb eller stilling (19 %) Svaralternativer: aldri, 1 gang, flere ganger. I rapporten er svarene oppgitt som andeler.</p> <p>Utvvalgskriterier Innvandrere i alderen 18 til 67 år fra Asia, Afrika, Øst-Europa og Sør- og Mellom-Amerika som har minst fem års botid i Norge. Utvalget er ikke representativt for den ikke-vestlige befolkningen i Norge. IMDi vurderer at personene i utvalget er mer ressurssterke og bedre integrert enn den øvrige innvandrerbefolkningen.</p> <p>Innsamlingsmetoder Utvalgstørrelse: 1011 personer. Telefonintervju gjennomført av Synovate.</p> <p>Rambølls vurdering av metode Ingen merknader til selve innsamlingsopplegget, men svarprosenten er lav. Det kan blant annet skyldes at respondentene kun fikk tilbud om å bli intervjuet på språkene norsk, engelsk, somali, sorani eller arabisk. Det kan ha hindret mange innvandrere i å delta.</p> <p>Frafallsanalyse Bruttoutvalg: 12 000 Nettoutvalg: 4794 Svarprosent: 21 IMDi påpeker selv en rekke systematiske skjevheter i frafallet som gjør at utvalget ikke er representativt for innvandrerbefolkningen.</p> <p>URL til survey http://www.imdi.no/no/Kunnskapsbasen/Innholdstyper/Rapporter/20052/IMDi-rapport-9-2008-Integrert-men-diskriminert/</p>

Tabell A.1.3 Oversikt over Integreringsbarometeret 2006 og 2008

Undersøkelse	Integreringsbarometeret (2006)	Integreringsbarometeret (2008)
Utgiver	IMDI	IMDi
Spørsmålsbatteri	Tillit <i>Ingen relevante spørsmål</i>	Tillit Ingen relevante spørsmål
Spørsmål av relevans for problemstillingen, inkl. svaralternativer og svarfordeling	<p>Tilhørighet <i>Ingen relevante spørsmål</i></p> <p>Diskriminering Har du eller noen i din familie blitt diskriminert i arbeidslivet i 2006 på grunn av din/deres utenlandske bakgrunn? Svaralternativer og svarfordeling: Ingen i familien har utenlandsk bakgrunn (68 %) Aldri (27 %) 1 gang (1 %) 2-3 ganger 4 ganger eller flere (1 %) Ubesvart (1 %)</p> <p>Har du eller noen i din familie blitt diskriminert utenfor arbeidslivet på grunn av din/deres utenlandske bakgrunn i 2006 (for eksempel i kontakt med myndigheter, når man kjører buss/tog)? Svaralternativer og svarfordeling: Ingen i familien har utenlandsk bakgrunn (68 %) Aldri (27 %) 1 gang (1 %) 2-3 ganger 4 ganger eller flere (1 %) Ubesvart (1 %)</p>	<p>Tilhørighet Jeg ville stilt meg positiv til at mitt barn giftet seg med en person med en annen etnisk/kulturell bakgrunn. Svaralternativer og svarfordeling: Passer helt (16 %) Passer ganske godt (38 %) Passer ganske dårlig (28 %) Passer ikke i det hele tatt (15 %) Ubesvart (2 %)</p> <p>Diskriminering Har du eller noen i din familie i løpet av de siste 12 måneder blitt diskriminert i arbeidslivet på grunn av din/deres hudfarge eller utenlandske bakgrunn? Svaralternativer og svarfordeling: Ingen i familien har annen hudfarge eller utenlandsk bakgrunn (58 %) Aldri (37 %) 1 gang (1 %) 2 ganger (1 %) 3 ganger (0 %) 4 ganger eller flere (1 %) Ubesvart (2 %)</p> <p>Har du eller noen i din familie i løpet av de siste 12 måneder blitt diskriminert utenfor arbeidslivet på grunn av din/deres hudfarge eller utenlandske bakgrunn (f.eks. i kontakt med myndigheter, når man kjører buss/tog)? Svaralternativer og svarfordeling: Ingen i familien har annen hudfarge eller utenlandsk bakgrunn (62 %) Aldri (34 %) 1 gang (1 %) 2 ganger (1 %) 3 ganger (0 %) 4 ganger eller flere (1 %) Ubesvart (1 %)</p>
Utvalgskriterier	Hele befolkningen, nedre aldersgrense er 15 år. Ingen øvre aldersgrense. Av nettutvalget var 8,9 % innvandrere. 42,9 % av disse var født i land utenfor Europa.	Hele befolkningen, nedre aldersgrense er 15 år. Ingen øvre aldersgrense.
Innsamlingsmetoder	Postal, skjemabasert undersøkelse gjennomført av Synovate.	Postal og nettbasert undersøkelse. Innsamlingen er gjennomført av TNS Gallup.
Rambølls vurdering av metode	Ingen merknader ut over at svarprosenten er lav.	Ingen merknader ut over at svarprosenten er lav.
Frafallsanalyse	Bruttoutvalg etter frafall på grunn av feil adresse: 2431. Oppnådd svar fra 948 personer, noe som tilsvarer en svarprosent på 39. IMDi vurderer at frafallet er tilfeldig, det vil si at det ikke er noen systematikk i hvem som svarer og hvem som ikke gjør det.	Samlet sett oppnådde undersøkelsen en svarprosent på 45. Noe skjevt frafall etter kjønn, geografi og alder. IMDi korrigerer for dette i rapporten ved å vekte data.
URL til survey	http://www.imdi.no/no/Kunnskapsbasen/Innholdstyper/Rapporter/20051/IMDi-rapport-7-2007-Integreringsbarometeret-2006-/	Ikke publisert ennå.

Tabell A.1.4 Oversikt over undersøkelsen "Levekår på vandring"

Undersøkelse	Levekår på vandring. Velstand og marginalisering i Oslo
Utgiver Spørsmålsbatteri Spørsmål av relevans for problemstillingen, inkl. svaralternativer og svarfordeling	Fafo, 2007 Gjennomført av Synovate MMI, 2006 Tillit Stoler du i det store og hele på politikerne i Oslo? Ja, stoler på de fleste politikerne (6,4 %) Ja, stoler på en del politikere (12,6 %) Ja, men stoler bare på en eller noen få politikere (12,0 %) Nei, stoler ikke på noen politikere (64,3 %) Vet ikke (4,8) Tilhørighet Hvor ofte gjør du følgende på fritiden? - trener du? - er du på byen (spisested/pub)? - er du på konsert, kino eller teater? - deltar du i sammenkomster med religiøst innhold? - har du kontakt med kollegaer/jobbkamerater utenfor arbeidstid? (Flere ganger i uka/minst én gang i uka/minst én gang i måneden/sjeldnere/vet ikke) Bortsett fra din egen familie, har du noen gode venner her i byen? (Ja/Nei/Vet ikke) Omtrent hvor ofte er du sammen med disse? (Omtrent daglig/Omtrent hver uke/Omtrent hver måned/Noen ganger i året/Sjeldnere enn hvert år/Vet ikke) Bortsett fra din nærmeste familie, har du noen som står deg nær og som du kan snakke fortrolig med? (Ja/Nei/Vet ikke) Stemte du ved forrige kommunevalg? (Ja/Nei/Vet ikke)
Utvalgskriterier	Diskriminering <i>Ingen relevante spørsmål</i> Et representativt utvalg på i underkant av 2646 bosatte i Oslo mellom 20 og 80 år. Utvalget ble delt i fire for å sikre en populasjon som inneholdt en tilstrekkelig stor andel av personer med innvandrerbakgrunn fra ikke-vestlige land, med landbakgrunn fra: Pakistan (547), Somalia (609), Sri Lanka (471) og et representativt utvalg av Oslos befolkning som ikke er fra disse tre landene (4218).
Innsamlingsmetoder	Telefonintervju basert på spørreundersøkelse, i tillegg til registerdata.
Vurdering av metode	Lav svarprosent. Mulig at enkelte innvandrergrupper ikke er godt nok representert.
Frafallsanalyse	Svarprosent 45 % blant hele utvalget. Representativt utvalg: 48 % (17 % ikke svar) Pakistan: 39 % (35 % ikke svar) Somalia: 34 % (46 % ikke svar) Sri Lanka: 46 % (31 % ikke svar)
URL til survey	http://www.fafo.no/pub/rapp/20005/20005.pdf

A2 Undersøkelser fra Sverige

Tabell A.2.1: Oversikt over undersøkelsen "Integrationsbarometer 2004"

Undersøkelse	Integrationsbarometer 2004. En rapport om allmänhetens inställning till integration, mångfald och diskriminering 2003 och 2004
Utgiver	Integrationsverket 2005
Spørsmålsskema	Tillit Ingen relevante spørsmål
Spørsmål av relevans for problemstillingen, inkl. svaralternativer og svarfordeling	Tilhørighet Ingen relevante spørsmål
	Diskriminering Har du eller någon i din familj erfarenhet av att ha blivit diskriminerad i arbetslivet under 2004 på grund av din/er utländska bakgrund? <ul style="list-style-type: none"> - I arbetslivet? <ul style="list-style-type: none"> 1 gång (1,2 %) 2-3 gånger (1,4 %) 4 gånger eller flere (1,6 %) Ingen i familjen har utländsk bakgrund (69,5 %) Aldrig (25,0 %) - Utanför arbetslivet (t.ex. i kontakt med myndigheter, vården, när man åker buss/tåg)? <ul style="list-style-type: none"> 1 gång (1,3 %) 2-3 gånger (1,9 %) 4 gånger eller flere (1,7 %) Ingen i familjen har utländsk bakgrund (69,9 %) Aldrig (24,0 %)
Utvalgskriterier	Svensker i alderen 16–78 år (ser ikke ut til at de har skilt mellom etniske svensker og innvandrere).
Innsamlingsmetoder	Spørreundersøkelse i posten.
Rambølls vurdering av metode	God, med vektning av kjønn og alder.
Frafallsanalyse	4000 i bruttoutvalg, nettoutvalg 3983, 2400 besvarelser, svarprosent 64,7 %. Bortfall 1408.
URL til survey	http://www.mkc.botkyrka.se/biblioteket/Publikationer/skrifter/intebaro2004.pdf

37

Tabell A.2.2: Oversikt over undersøkelsen "Nasjonella folkhälsoenkäten"

Undersøkelse	Nasjonella folkhälsoenkäten – Hälsa på olika villkor (2008)
Utgiver	Statens folkhälsoinstitut – Statistiska centralbyrån
Spørsmålsskema	Tillit 70. Tycer du att man i allmänhet kan lita på de flesta människor? 72. Vilket förtroende har du för följande institutioner/politiker i samhället? <ol style="list-style-type: none"> a) Sjukvården b) Skolan c) Polisen d) Socialtjänsten e) Arbetsförmedlingen f) Försäkringskassan g) Domstolar h) Riksdagen i) Politiker i ditt landsting/region j) Politiker i kommunen k) Fackföreningar
Spørsmål av relevans for problemstillingen, inkl. svaralternativer og svarfordeling	Svaralternativer: mycket stort, ganska stort, inte särskilt stort, inget alls, har ingen åsikt
	Tilhørighet Ingen relevante spørsmål
	Diskriminering 66. Har du under de senaste tre månaderna blivit behandlad/bemött på ett sätt så att du känt dig kränkt? 67. Hade den kränkande behandlingen/bemötandet samband med något av följande? Svaralternativer: Etnisk tillhörighet, kön, sexuell läggning, ålder, funktionshinder, religion, hudfärg, utseende, annat, vet ej
Utvalgskriterier	Tilfeldig utvalg personer i alderen 16 til 84 år.
Innsamlingsmetoder	Papirskjema og web.
Rambølls vurdering av metode	Meget god.
Frafallsanalyse	Bruttoutvalg: 20 000 Nettoutvalg: 19 957 Svar: 11 118 Svarprosent: 55,7
	Skjevt frafall, men veker er påkoblet for å motvirke effekten av det.
URL til survey	http://www.fhi.se/sv/Statistik-uppfoljning/Nasjonella-folkhalsoenkaten/

Tabell A.2.3 Översikt över "Nationella trygghetsundersökningen 2008"

Undersøkelse	Nationella trygghetsundersökningen 2008
<p>Utgiver</p> <p>Spørsmålsbatteri</p> <p>Spørsmål av relevans for problemstillingen, inkl. svaralternativer og svarfordeling</p>	<p>Brottsförebyggande rådet, Information och förlag</p> <p>Tillit Nu kommer några frågor om din inställning till rättsväsendet. Till rättsväsendet räknas polis, åklagare, domstolar och kriminalvård.</p> <p>Om du tänker dig rättsväsendet som en helhet. Vilket förtroende har du för rättsväsendet? (Mycket stort/Ganska stort/Varken stort eller litet/Ganska litet/Mycket litet/Ingen åsikt, vet ej/Vil ej svara)</p> <p>Vilket förtroende har du för</p> <ul style="list-style-type: none"> - polisens sätt at bedriva sitt arbete? - åklagarna sätt at bedriva sitt arbete? - domstolarnas sätt at bedriva sitt arbete? - kriminalvårdens sätt at bedriva sitt arbete? - att rättsväsendet hanterar de som misstänks för brott på ett rättvist sätt? - att rättsväsendet behandlar de som utsätts för brott på ett bra sätt? - att polisen hanterar de som misstänks för brott på ett rättvist sätt? - att polisen behandlar de som utsätts för brott på ett bra sätt? <p>(mycket stort, ganska stort, varken stort eller litet, ganska litet, mycket litet + ingen åsikt/ vet ej)</p> <p>Tilhørighet <i>Ingen relevante spørsmål</i></p> <p>Diskriminering Du nämnde förut att du varit utsatt för att någon hotat dig. Upplever du att det fanns något främlingsfientligt i motivet? Med främlingsfientlig menas här att man utsattes för att man har en annan etnisk bakgrund. (Ja/Nej/Vet ej/Vil ej svara)</p> <p>Du nämnde tidigare att du varit utsatt för trakasserier. Upplever du att det fanns något främlingsfientligt i motivet? (Ja/Nej/Vet ej/Vil ej svara)</p>
<p>Utvalgsriterier</p>	<p>Ett nationellt stratifierat, obundet och slumpmässigt urval (STOSU) av personer som under sökningsåret fyller 16–79 år. 63 strata har definierats utifrån län och åldersklasser. Urvalet dras från registret över totalbefolkningen (RTB).</p>
<p>Innsamlingsmetoder</p>	<p>Intervju basert på spørreundersøkelse.</p>
<p>Vurdering av metode</p>	<p>Tatt hensyn til systematiske skjevheter i utvalget</p> <ul style="list-style-type: none"> - vektning.
<p>Frafallsanalyse</p>	<p>Bruttoutvalg på 20 000, frafall 279, nettoutvalg på 19 730, besvarelser 14 973 (75,9 %).</p>
<p>URL til survey</p>	<p>http://www.bra.se/extra/faq/?module_instance=2&action=question_show&id=492&category_id=0</p>

A2 Undersøkelser fra Danmark

Tabell A.3.1 Oversikt over undersøkelsene "Værdier og normer – blandt udlændinge og danskere" og "Integrationsbarometer"

Undersøkelse	Værdier og normer – blandt udlændinge og danskere	Integrationsbarometer
<p>Utgiver</p> <p>Spørsmålsbatteri</p> <p>Spørsmål av relevans for problemstillingen, inkl. svaralternativer og svarfordeling</p>	<p>Tænketanken om utfordringer for integrationsindsatsen i Danmark</p> <p>Tillit Her i Danmark kan man have tillid til, at alle bliver behandlet lige af</p> <p>Domstolene Helt enig (44 %) Delvist enig (23 %) Hverken enig eller uenig (9 %) Delvist uenig (13 %) Helt uenig (12 %) Ved ikke (8 %)</p> <p>Sygehusene Helt enig (58 %) Delvist enig (21 %) Hverken enig eller uenig (5 %) Delvist uenig (9 %) Helt uenig (6 %) Ved ikke (2 %)</p> <p>Politiet Helt enig (40 %) Delvist enig (23 %) Hverken enig eller uenig (10 %) Delvist uenig (16 %) Helt uenig (13 %) Ved ikke (7 %)</p> <p>Socialforvaltningen Helt enig (41 %) Delvist enig (24 %) Hverken enig eller uenig (12 %) Delvist uenig (14 %) Helt uenig (9 %) Ved ikke (9 %)</p> <p>Tilhørighet Hvor interessert er du i politik? Svaralternativer og svarfordeling: Meget interessert (18 %) Noget interessert (18 %) Ikke særligt interessert (28 %) Slet ikke interessert (16 %)</p> <p>Har du noensinne stemt ved et valg i Danmark? Svarfordeling og svaralternativer: Ja, flere gange (61 %) Ja, en enkelt gang (17 %) Nej, aldrig (13 %) Har ikke haft stemmeret (9 %)</p> <p>Hvor ofte gjør du følgende?</p> <p>Ser nyheder på danske tv-kanaler Hver dag (61 %) Flere gange om ugen (26 %) Ca. en gang om ugen (6 %) Mindst en gang i måneden (%) Sjældnere (4 %) Aldrig (2 %)</p> <p>Leser danske aviser Hver dag (39 %) Flere gange om ugen (28 %) Ca. en gang om ugen (13 %) Mindst en gang i måneden (4 %) Sjældnere (9 %) Aldrig (7 %)</p> <p>Bruker internett til å få nyheter om Danmark Hver dag (25 %) Flere gange om ugen (16 %) Ca. en gang om ugen (9 %) Mindst en gang i måneden (6 %) Sjældnere (13 %) Aldrig (32 %)</p>	<p>Catinét</p> <p>Tillit Hvor stor tillid har du til: (blant innvandrere) – dine naboer (3,71) – mennesker du møder på gaden (2,64) – politiet (3,02) – kommunale institusjoner, fx socialcentre, jobcentre, sundhedsplejersker, daginstitutioner og folkeskoler (2,98) – Københavns Kommunes borgerrepræsentation (2,70) – Folketinget (2,53) Gjennomsnitt. Svaralternativer Stor tillid = 4 Nogen tillid = 3 Lidt tillid = 2 Ingen tillid = 1 Ved ikke Vil ikke svare</p> <p>Tilhørighet Er du medlem i en idrettsforening? En kulturell forening? Ja Nei</p> <p>Har du indenfor det siste år (blant innvandrere) – andel "ja" oppgitt i parentes:</p> <p>– Været til konsert (37 %) – Været i teater (29 %) – besøgt et museum (49 %) – været i biografen (76 %) – brukt biblioteket (65 %) – benyttet kommunens kulturhuse? (14 %)</p> <p>I hvor stor grad opplever du fellesskap bestående – av familie og venner (3,74) – av andre mennesker enn din familie og venner (3,45) – ved å være en del av det danske samfunn? (3,21) – ved å være en del av København? (3,24) (I høy grad (4)/I nogen grad (3)/I mindre grad (2)/Slet ikke (1)/Ved ikke, vil ikke svare)</p> <p>Diskriminering Har du indenfor det sidste år følt dig diskriminert på grund af dit køn, din alder, religion, dit udseende, din etniske oprindelse eller andet? (Ja/Nei) Hvis ja: – Hvor mange ganger? (1 gang/2–5 gange/6–19 gange/mere end 10 gange) – Hvorfor har du blitt diskriminert? (Køn/Etnisitet/Religion/Seksualitet/handikap/politisk tilhørsforhold/økonomiske forhold/andet) – Hvem har du følt deg diskriminert av? (åpent) – Hvor? (Arbejdsplassen/Uddannelsesinstitution/Offentlige transportmidler/Butikker/Restauranter/I nattelivet/I kontakt med kommunen eks. Ved besøg i jobcenter, borgerservice, som ansat etc/Andet) – Hvordan er du blevet diskriminert? (Tilråb/Fysisk vold/Ignoreret el bevisst overset/Hærverk på ejendom el ejendele/Andet)</p>

Undersøkelse	Værdier og normer – blandt udlændinge og danskere	Integrationsbarometer
	<p>Mennesker, der bor i Danmark kan føle forskellig grad af tilknytning til Danmark. Hvordan føler du det? Svaralternativer og svarfordeling: En meget stærk tilknytning (39 %) En ret sterk tilknytning (43 %) En mindre stærk tilknytning (15 %) Slet ingen tilknytning (3 %) Ved ikke (2 %)</p> <p>Er det dit ønske at blive boende i Danmark resten af dit liv? Svaralternativer og svarfordeling: Ja, helt sikkert (48 %) Ja, måske (33 %) Nej (18 %) Ved ikke (5 %)</p> <p>Hvor mange av de du taler med regelmessig er danske? Svaralternativer og svarfordeling: Alle (5 %) Langt de fleste (30 %) Ca. halvdelen (36 %) Nogle få (26 %) Ingen (3 %) Ved ikke (1 %)</p> <p>Hvilket sprog taler du mest i ditt hjem? Svaralternativer og svarfordeling: Dansk (16 %) Hjemlandets sprog (45 %) Både dansk og hjemlandets sprog (38 %) Andet (1 %)</p> <p>Diskriminering Hvor ofte har du indenfor det sidste halve år følt dig diskriminert i Danmark på grund af din etniske oprindelse?</p> <p>Af politiet Meget ofte (2 %) Ofte (7 %) Sjældent (15 %) Aldrig (77 %) Ved ikke (2 %)</p> <p>I offentlige transportmidler Meget ofte (2 %) Ofte (4 %) Sjældent (10 %) Aldrig (84 %) Ved ikke (2 %)</p> <p>På gaden Meget ofte (2 %) Ofte (9 %) Sjældent (23 %) Aldrig (66 %) Ved ikke (1 %)</p> <p>I banken Meget ofte (1 %) Ofte (2 %) Sjældent (9 %) Aldrig (88 %) Ved ikke (1 %)</p>	<p>I hvor høy grad opplever du at det er diskriminert i København? (I høy grad/I nogen grad/Hverken eller/I mindre grad/Slet ikke/Ved ikke)</p>
Utvalgsriterier	Innvandrere mellom 18–50 år fra seks ikke-vestlige land som hadde bodd i Danmark i over 3,5 år.	Et tilfeldig utvalg av husstander i København kommune. Personene må være fylt 15 år og ha bopel i kommunen.
Innsamlingsmetoder	Følgende land: Tyrkia, Iran, Irak, Pakistan, Vietnam og VestBalkan. Også etterkommere mellom 18–34 år fra Tyrkia og Pakistan. Kontroll- gruppe med dansker. Alle valgt ut fra CPR-registre basert på Danmarks Statistiks definisjoner av innvandrere, etterkommere og danske.	
vurdering av metode	Survey i form av telefonintervju eller Internett (13 %).	Survey i form av telefonintervju.
Frafallsanalyse	<p>Styrker:</p> <ul style="list-style-type: none"> - mulig å svare på morsmålet. - har vektet besvarelsene etter kjønn og alder i hele gruppen i Danmark. 	Styrke: mulig å svare på morsmålet.
	4478 besvarelser. Inviterte 500 fra hver av de ni gruppene av deltakere. Totalt 54 % svarprosent, varierer mellom grupper fra 41–67 %.	Totalt 2019 intervju: 1012 med dansker og 1007 med innvandrere og deres etterkommere (fra Midtøsten, Iran, Pakistan, Tyrkia, Somalia eller det tidligere Jugoslavia). Det oppgis ikke i rapporten om de har tatt kontakt med flere enn de har oppnådd intervju med. Vi har derfor ikke opplysninger om frafall.
URL til survey	http://www.nyidanmark.dk/bibliotek/publikationer/rapporter/2007/taenketanken_vaerdier_og_normer.pdf	http://213.32.2.236/bif/Integrationsbarometer/Documents/Integrationsstilstanden%202009%2022_4_09.pdf

Tabell A.3.2 Oversikt over undersøkelsene "Naboskab" og "Brugerundersøgelse af nytilkomne udlændinge under introduktionsprogrammet"

Undersøkelse	Naboskab	Brugerundersøgelse af nytilkomne udlændinge under introduktionsprogrammet
Utgiver	KAB – (gratis surveyredskab til boligområder)	AKF og forfatterne, 2009
Spørsmålsbatteri	<p>Tillit Har du tillid eller mistillid til beboerne i dit boligområde?</p> <p>Tilhørighet Hvor tit deltar du i frivilligt arbeid (fx bestyrelser, sportstræner, spejderleder, innsamlinger, politiske foreninger, religiøse arrangementer eller andet) utenfor dit boligområde?</p> <p>Hvor mange foreninger utenfor dit boligområde (klubber, sport, politikk, hjelpeorganisasjoner, miljø, mv.) er du alt i alt medlem av?</p>	<p>Tillit <i>Ingen relevante spørsmål</i></p> <p>Tilhørighet Hvor ofte kommer du normalt i en forening eller klub, eller til andre arrangementer?</p> <p>Hvor ofte taler du med venner eller bekjente, som er danskere?</p> <p>Har du fått nye danske venner eller bekjente indenfor de seneste tre år?</p> <p>Hvor ofte følger du med i danske nyheter gjennom tv, radio, aviser eller internet?</p> <p>Interesserer du dig for dansk politikk?</p>
Utvalgsriterier	Kun spørreskjema, ingen undersøkelse.	<p>Diskriminering <i>Ingen relevante spørsmål</i></p> <p>Populasjonen ble trukket av AKF fra et anonymisert datasett. Avgrensningen ble foretatt dels ved å betinge variabelen "integrasjon", som opplyser om en person er omfattet av integrasjonsloven (variabelen er laget av Utlændingservice), og dels ved å betinge at personene har fått oppholdstillatelse i løpet av den avgrensede perioden. Personene måtte i tillegg være 18 år eller eldre ved utgangen av året oppholdstillatelsen ble tildelt. Danmarks Statistik fikk tilsendt uttrekksopplysningene og påførte identifikasjonsopplysninger.</p>
Innsamlings-metoder	Papirbasert. Kun spørreskjema, ingen undersøkelse.	Survey på Internett, deretter telefonintervju til dem som ikke hadde svart.
Vurdering av metode	Ingen merknader.	Ingen merknader.
Frafallsanalyse	Kun spørreskjema, ingen undersøkelse.	797 inviterte, 561 besvarelser. Svarprosent 70,2.
URL til survey	https://www.naboskabet.dk/userfiles/file/Spoergeskema_voksne_dansk_naboskabetdk.pdf	http://www.nyidanmark.dk/NR/rdonlyres/5694EC28-A84E-478E-90C0-6CA4BC56E2AB/0/nydanskernes_vurdering_af_introduktionsprogrammet_AKF_2009.pdf

Tabell A.3.3 Oversikt over den danske medborgerundersøkelsen

Undersøkelse	Den danske medborgerundersøkelsen (2009)
<p>Utgiver</p> <p>Spørsmålsbatteri</p> <p>Spørsmål av relevans for problemstillingen, inkl. svaralternativer og svarfordeling</p>	<p>Integrationsministeriet</p> <p>Tillit Tillit Nu vil jeg gerne høre, i hvor høj grad du synes, man kan stole på forskellige grupper af personer: <ul style="list-style-type: none"> - Personer fra din familie - Personer her fra bebyggelsen/kvarteret - Personer, du møder første gang - Personer, der har en anden religion end dig selv - Personer med dansk oprindelse - Personer med indvandrerbaggrund der kommer fra et andet land end din familie - Personer med indvandrerbaggrund, der kommer fra det samme land som din familie </p> <p>Så vil jeg gerne høre, hvor meget tillid du personligt har til forskellige institutioner: <ul style="list-style-type: none"> - Folketinget - Domstolene - Den offentlige administration - Politiet </p> <p>Tilhørighet Vil du si, du er meget interessert i politik, noget interessert, kun lidt, eller slet ikke interessert i politik?</p> <p>Det kan være forskjelligt, hvilke typer af politik folk interesserer sig for. Hvor interessert er du personligt i følgende poli-tikområder: Kommunalpolitik, på landsplan, i det land din familie kommer fra.</p> <p>(Hvor ofte) Ser du nyheder på danske TV-kanaler?</p> <p>(Hvor ofte) Ser du nyheder på TV-kanaler fra det land, din familie kommer fra?</p> <p>(Hvor ofte) Læser du om politik i danske aviser?</p> <p>(Hvor ofte) Bruger du internettet til at få nyheder om Danmark?</p> <p>(Hvor ofte) Bruger du internettet til at få nyheder om det land, din familie kommer fra?</p> <p>(Hvor viktig er det) At stemme til offentlige valg, hvis man har stemmeret?</p> <p>(Hvor viktig er det) At holde sig informert om det, der sker i det danske samfund?</p> <p>Hvad føler du dig mest som?</p> <p>Diskriminering Har du indenfor de seneste 12 måneder, alene fordi du har indvandrerbaggrund, personligt oplevet: <ul style="list-style-type: none"> - Ikke at få et job, som du var kvalificert til - Ikke at kunne få en praktikplads i forbindelse med din uddannelse - At blive dårligt behandlet på din arbeidsplass - At blive nægtet adgang til et diskotek - At blive dårligt behandlet på sygehuset - At blive dårligt behandlet af politiet </p> <p>Har kun spørreskjema, ikke rapport.</p> <p>Telefonintervju.</p> <p>Har kun spørreskjema, ikke rapport.</p> <p>Har kun spørreskjema, ikke rapport.</p> <p>Ikke publisert ennå.</p>
<p>Utvalgsriterier</p>	<p>Har kun spørreskjema, ikke rapport.</p>
<p>Innsamlingsmetoder</p>	<p>Telefonintervju.</p>
<p>Vurdering av metode</p>	<p>Har kun spørreskjema, ikke rapport.</p>
<p>Frafallsanalyse</p>	<p>Har kun spørreskjema, ikke rapport.</p>
<p>URL til survey</p>	<p>Ikke publisert ennå.</p>

A4 Undersøkelser på europeisk nivå

Tabell A.4.1 Oversikt over undersøkelsen "EU-MIDIS survey"

Undersøkelse	EU-MIDIS survey (2009)
<p>Utgiver</p> <p>Spørsmålsbatteri</p> <p>Spørsmål av relevans for problemstillingen, inkl. svaralternativer og svarfordeling</p>	<p>Fundamental Rights Agency (FRA)</p> <p>Tillit Would you say you tend to trust the police in [COUNTRY] or tend not to trust them? Svaralternativer og svarfordeling: Tend not to trust (25 %) Neither trust nor distrust (18 %) Tend to trust (54 %) Don't know/No opinion (3 %)</p> <p>Tilhørighet Ingen relevante spørsmål</p> <p>Diskriminering <i>For flere av spørsmålene her er svarene ikke oppgitt på aggregert nivå, men brutt ned på landgrupper i rapporten vi har sett på. Det er upraktisk å formidle så detaljert informasjon videre i en matrise som denne. Vi vil derfor kun gjengi svar på aggregert nivå. Hvis svar ikke er oppgitt, betyr det at vi ikke har funnet tallene på aggregert nivå.</i></p> <p>During the last 5 years, [or since you've been in the country if less than 5 years], have you ever been discriminated against when looking for paid work in [COUNTRY] because of your immigrant/minority back-ground?</p> <p>During the last 5 years, (or since you have been in [COUNTRY]), have you ever been discriminated against at work by people who you work for or work with because of your immigrant/minority background?</p> <p>Again, thinking about the last 5 years, (or since you have been in [COUNTRY]), have you ever been discriminated against in [COUNTRY] when looking for a house or apartment to rent or buy, by people working in a public HOUSING agency, or by a private landlord or agency.</p> <p>In the last 5 years, (or since you have been in [COUNTRY]), have you ever been discriminated against in [COUNTRY] by people working in PUBLIC or PRIVATE HEALTH services? That could be anyone, such as a receptionist, nurse or doctor.</p> <p>Again, in the last 5 years, (or since you have been in [COUNTRY]), have you ever been discriminated against in [COUNTRY] by people working in PUBLIC EMPLOYMENT or SOCIAL INSURANCE services? This could be an agency where you have to register for work or which gives you benefits or money.</p> <p>Looking at the last 5 years again, (or since you have been in [COUNTRY]), have you ever been discriminated against by people working in a school or in training? This includes schools, colleges and other further education. This could have happened to you as a student or as a parent.</p> <p>Again, in the last 5 years, (or since you have been in [COUNTRY]), have you ever been discriminated against in [COUNTRY] when in or trying to enter a café, restaurant, bar or nightclub.</p> <p>And, in the last 5 years, (or since you have been in [COUNTRY]), have you ever been discriminated against in [COUNTRY] when in a shop or trying to enter a shop.</p> <p>Lastly, during the last 5 years, (or since you have been in [COUNTRY]), have you ever been discriminated against in [COUNTRY] when trying to open a bank account or get a loan from a bank.</p> <p>You mentioned that you have been discriminated against because of your immigrant/minority background when looking for paid work in [COUNTRY]. How many times in the last 12 months have you experienced this type of discrimination?</p> <p>People might report acts of discrimination to an organization or an office where complaints can be made, or at the place where it happened. Please try to remember THE LAST TIME you were discriminated against when looking for paid work. Did you or anyone else report this incident anywhere?</p> <p>(If no) Why wasn't it reported? Svaralternativer (leses ikke opp): Fear of intimidation from perpetrators if reported discrimination, concerned about negative consequences/contrary to my interest – such as not receiving a 'good service' in future, didn't know how to go about reporting discrimination/where to report, nothing would happen/change by reporting discrimination, too trivial/not worth reporting it – it's normal, 'happens all the time', inconvenience/too much bureaucracy or trouble/no time, dealt with the problem themselves/with help from family/friends, residence permit problems – so couldn't report, not reported because of language difficulties/insecurities, other.</p> <p><i>Merk: For de neste spørsmålene stilles spørsmål om man har rapportert diskrimineringen, og hvorfor man eventuelt har latt være etter systemet ovenfor.</i></p> <p>You mentioned that you have been discriminated against because of your immigrant/minority background when looking for a house or apartment to rent or buy. How many times in the last 12 months have you experienced this type of discrimination?</p>
<p>Utvvalgskriterier</p> <p>Innsamlingsmetoder</p>	<p>You mentioned that you have been discriminated against because of your immigrant/minority background when looking for the health service. How many times in the last 12 months have you experienced this type of discrimination?</p>

Undersøkelse	EU-MIDIS survey (2009)
<p data-bbox="341 1137 480 1160">Utvalgskriterier</p> <p data-bbox="341 1637 528 1659">Innsamlingsmetoder</p> <p data-bbox="341 1738 616 1760">Rambølls vurdering av metode</p>	<p data-bbox="660 282 1426 360">You mentioned that you have been discriminated against because of your immigrant/minority background by people working for the public employment or social insurance services. How many times in the last 12 months have you experienced this type of discrimination?</p> <p data-bbox="660 383 1453 439">You mentioned that you [or your child] have been discriminated against because of your immigrant/minority background by people working in schools or other training facilities. How many times in the last 12 months have you experienced this type of discrimination?</p> <p data-bbox="660 461 1458 517">You mentioned that you have been discriminated against because of your immigrant/minority background when trying to enter a café, restaurant, bar or nightclub. How many times in the last 12 months have you experienced this type of discrimination?</p> <p data-bbox="660 539 1466 595">You mentioned that you have been discriminated against because of your immigrant/minority background when in a shop or trying to enter a shop. How many times in the last 12 months have you experienced this type of discrimination?</p> <p data-bbox="660 618 1458 674">You mentioned that you have been discriminated against because of your immigrant/minority background when trying to open a bank account or get a loan from a bank. How many times in the last 12 months have you experienced this type of discrimination?</p> <p data-bbox="660 696 887 719"><i>Spørsmål om kriminalitet</i></p> <p data-bbox="660 719 1482 819">Hvis ja på spørsmål om man har blitt utsatt for ulike typer kriminelle handlinger (vei/kjøretøy, innbrudd, tyveri, overfall, trusler, alvorlig trakassering): Do you think that this incident or any incident like this IN THE LAST 12 MONTHS happened partly or completely because of your immigrant/minority background? Svar: 24 % av respondentene oppgir å ha blitt utsatt for minst én type kriminell handling i løpet av de siste 12 månedene. 10 % av ofrene for voldskriminalitet og trakassering oppfattet handlingen som rasistisk motivert. 35 % av respondentene oppgir å ha blitt utsatt for alvorlig trakassering de siste 12 månedene.</p> <p data-bbox="660 920 1474 1021">Det spørres også om voldskriminalitet og trakassering har vært rasistisk motivert, og hvem som stod bak voldskriminalitet/trakassering. Her er blant annet "member of a right-wing/racist gang" et av svaralternativene. Det spørres også om fornærmende og/eller rasistisk språk ble brukt, om man har rapportert hendelsen til politiet, og hvor fornøyd man eventuelt er med håndteringen av saken.</p> <p data-bbox="660 1043 759 1066"><i>Korrupsjon</i></p> <p data-bbox="660 1066 1453 1122">Til personer som opplyser at de har blitt bedt om bestiklinger av offentlig tjenestemann: E4. Do you think that [this incident/any of these incidents] IN THE LAST 12 MONTHS happened partly or completely because of your immigrant/minority background?</p> <p data-bbox="660 1144 903 1167"><i>Kontakt med politiet (s. 34)</i></p> <p data-bbox="660 1167 1437 1223">Til personer som har blitt stoppet av politiet: Do you think that [the last time you were stopped/any time you were stopped] IN THE LAST 12 MONTHS was because of your immigrant/minority background? Svar: Ja (9 %)</p> <p data-bbox="660 1245 1474 1301">Til personer som har blitt stoppet i toll/grenseovergang: G3. Do you think you were singled out for stopping by [COUNTRY NATIONALITY] immigration, customs or border control specifically because of your immigrant/minority background?</p> <p data-bbox="660 1323 1482 1379">Innvandrere og etniske minoriteter, men også 5000 respondenter fra majoritetsbefolkningen i ti av medlemslandene er med. De øvrige respondentene kommer fra 27 forskjellige medlemsland. I alt 23 000 respondenter.</p> <p data-bbox="660 1402 1474 1424">Nedre aldersgrense for deltakelse er 16 år. Respondenter måtte tilfredsstillte følgende krav:</p> <ul data-bbox="660 1424 1474 1581" style="list-style-type: none"> • identifisere seg selv som tilhørende innvandrerbefolkningen eller en nasjonal eller etnisk minoritet som inngikk i utvalgsrammen for undersøkelsen • være bosatt i et av medlemslandene som inngikk i undersøkelsen • være bosatt i en av byene eller områdene som inngikk i undersøkelsen • vært bosatt i medlemslandet siste 12 måneder • ha tilstrekkelige språkkunnskaper til å kunne gjennomføre en enkel samtale med intervjuer på språket som snakkes i det aktuelle medlemslandet • Opptil tre personer fra hvert hushold som tilfredsstiller disse kravene kan delta <p data-bbox="660 1603 967 1626">Norge inngår ikke i undersøkelsen.</p> <p data-bbox="660 1648 967 1671">Feltarbeid utført av Gallup Europe.</p> <p data-bbox="660 1693 1414 1727">Intervjuene ble gjennomført ansikt-til-ansikt av en profesjonell intervjuer som kodet svarene.</p> <p data-bbox="660 1749 1466 1805">Kvantitativt innsamlingsopplegg som er grundig kvalitetssikret. To metoder for trekking av tilfeldig utvalg ble benyttet: random route sampling og focussed enumeration. Random route beskrives slik i det tekniske metodenotatet til rapporten:</p> <p data-bbox="660 1827 1474 1883">PSUs are essentially a cluster of interviews that are conducted from the same starting point. In each given PSU a certain number of interviews need to be conducted with eligible respondents. The number of interviews per PSU is allocated in advance.</p> <p data-bbox="660 1906 1474 1962">That starting address served as the starting point of a cluster. The eligible addresses of the cluster were to be selected as every 5th address from the specified starting point, using a standard random route procedure from the initial address.</p> <p data-bbox="660 1984 1254 2007">Focussed enumeration er forklart på følgende måte i samme notat:</p>

Undersøkelse	EU-MIDIS survey (2009)
Frafallsanalyse	<p><i>FE relies on interviewers 'screening' addresses adjacent to the core issued address, e.g. the one that is identified via the RR procedure. During FE, any contact person at the RR address is asked to "map" the immediate neighbours to find additional households where target minority persons might live. This is a method that keeps a random rule for respondent selection, but through proxy information, it provides better access to rare populations.</i></p> <p>På husholdsnivå: 49 %</p> <p>På individnivå: 76 %.</p> <p>Svarprosenten varierer noe mellom personer med ulik landbakgrunn. Den varierer også med samplingsmetode.</p>
URL til survey	<p>http://fra.europa.eu/fraWebsite/eu-midis/index_en.htm http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/EU-MIDIS_Tech-Report.pdf</p>

Tabell A.4.2 Oversikt over undersøkelsen European Social Survey

Undersøkelse	EU-MIDIS survey (2009)
Utgiver	European Social Survey
Spørsmålsbatteri	Tillit
Spørsmål av relevans for problemstillingen, inkl. svaralternativer og svarfordeling	<p>Vil du stort sett si at folk flest er til å stole på, eller at en ikke kan være for forsiktig når en har med andre å gjøre. (Besvares på en skala fra 0 "En kan ikke være for forsiktig" til 10 "Folk flest er til å stole på")</p> <p>Tror du at folk flest vil prøve å utnytte deg hvis de fikk sjansen, eller vil de prøve å behandle deg rimelig og rettferdig? (Besvares på en skala fra 0 "Folk flest vil prøve å utnytte meg" til 10 "Folk flest vil prøve å være rimelige og rettferdige")</p> <p>Se på dette kortet og fortell meg på en skala fra 0 til 10 hvor stor tillit du personlig har til hver av de institusjonene jeg leser opp.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Stortinget - Rettsvesenet - Politiet - Politikere - Politiske partier - Europaparlamentet - FN <p>(Besvares på en skala fra 0 "Ingen tillit i det hele tatt" til 10 "Full tillit")</p> <p>Tilhørighet Noen stemmer ikke ved valg, av ulike grunner. Stemte du ved siste stortingsvalg, høsten 2005? (Ja/Nei/Ikke stemmerett)</p> <p>Hvor ofte omgås du sosialt med venner, slektninger eller arbeidskollegaer? (Skala 1-7: Aldri/Sjeldnere enn én gang i måneden/En gang i måneden/Flere ganger i måneden/En gang i uka/Flere ganger i uka/Hver dag)</p> <p>Hvor ofte deltar du i sosiale aktiviteter, sammenlignet med andre på din alder? (Skala 1-5: Mye mindre enn folk flest/Mindre enn folk flest/Omtrent som andre/Mer enn folk flest/Mye mer enn folk flest)</p> <p>Diskriminering Vil du si at du er medlem av en gruppe som blir diskriminert her i landet? (ja/nei)</p> <p>Hvorfor blir gruppen diskriminert? (Hudfarge/nasjonalitet/religion/språk/etnisk tilhørighet/alder/kjønn/sekseuell legning/funksjonshemming/andre)</p> <p>Bruk dette kortet og si om du synes 1) leger og sykepleiere 2) ligningsvesenet i Norge gir spesielle fordeler til enkelte personer eller om de behandler alle likt. (Besvares på en skala fra 0 "Gir spesielle fordeler til enkelte personer" til 10 "Behandler alle likt")</p> <p>Bruk dette kortet og si hvor ofte i løpet av det siste året noen har utvist fordommer mot deg, eller behandlet deg urettferdig ... på grunn av din etniske bakgrunn? (Besvares på en skala fra 0 "Aldri" til 4 "Svært ofte")</p>
Utvalgskriterier	Et tilfeldig utvalg fra folkeregisteret fra alle landets kommuner, blant innbyggere som er 15 år eller eldre, totalt 2650 personer.
Innsamlingsmetoder	Personlig intervju basert på spørreskjema.
Rambølls vurdering av metode	Representativt utvalg, sammenlignbare data fra forskjellige land.
Frafallsanalyse	Mål 70 %.
URL til survey	http://ess.nsd.uib.no/ess/round4/fieldwork/Norway

Tabell A.4.3 Oversikt over undersøkelsen "Eurobarometer survey on discrimination"

Undersøkelse	EU-MIDIS survey (2009)
	Eurobarometer survey on discrimination – special Eurobarometer 317 (2009)
Utgiver	European Commission, requested by Directorate General Employment, Social Affairs and Equal Opportunities and coordinated by Directorate General Communication
Spørsmålsbatteri	Tillit <i>Ingen relevante spørsmål</i>
Spørsmål av relevans for problemstillingen, inkl. svaralternativer og svarfordeling	Tilhørighet Ingen relevante spørsmål Diskriminering In the past 12 months have you personally felt discriminated against or harassed on the basis of one or more of the following grounds? Please tell me all that apply. "Ethnic origin" er et av svaralternativene. Blant respondentene som oppgir å tilhøre en minoritet, har 25 % svart ja på dette spørsmålet.
Utvalgsriterier	Bosatte i medlemslandene og tre kandidatland (Kroatia, Tyrkia og FYR Makedonia). Nedre aldersgrense for deltakelse er 15 år. Tilfeldig utvalg. Norge inngår ikke i undersøkelsen.
Innsamlingsmetoder	Datainnsamling gjennomført av TNS Opinion & Social network. Intervjuene ble gjennomført ansikt-til-ansikt.
Rambølls vurdering av metode	Representativt utvalg, sammenlignbare data fra forskjellige land.
Frafallsanalyse	Intervju gjennomført med 27 756 personer. Frafallsprosent:
URL til survey	http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_317_en.pdf

A5 Definisjon av begrepet "innvandrere"

Tabell A.4.1 Oversikt over undersøkelsen "EU-MIDIS survey"

	Hvordan defineres begrepet innvandrere?
Norge	<p>"Betegnelsen innvandrere brukes om en person med to utenlandsfødte foreldre. Det tas her utgangspunkt i kategoriene førstegenerasjons og andregenerasjons innvandrere. [...] Førstegenerasjons innvandrere er personer født i utlandet av foreldre som er født i utlandet. Andregenerasjons innvandrere er personer født i Norge av utenlandsfødte foreldre. St.meld. nr. 17 (1996–97) definerer barn av innvandrere, født og oppvokst i Norge som «personer med innvandringsbakgrunn». Til sammenlikning blir kategorien «innvandrere» brukt som betegnelse på personer som er født i utlandet, fast bosatt i Norge, og som har utenlandsfødte foreldre" (Kunnskapsdepartementet).</p> <p>URL: http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/nouer/2000/nou-2000-14/23/2.html?id=143037</p>
Sverige	<p>"Begreppet invandrare används inte vid redovisning av Statistiska centralbyråns statistik. I stället är de vanligaste indelningsgrunderna i enlighet med de statistiska riktlinjerna på området födelse- och medborgarskapsland. Det förekommer också att indelning sker efter bosättningsstid i Sverige för utrikes födda eller i de sammanfattande populationerna personer med utländsk bakgrund, personer med både svensk och utländsk bakgrund samt personer med svensk bakgrund" (Kulturdepartementet).</p> <p>URL: http://www.regeringen.se/content/1/c4/18/78/6e54e14b.pdf</p>
Danmark	<p>"Indvandrere er personer født i udlandet af forældre, der begge (eller den ene, hvis der ikke findes oplysninger om den anden) er udenlandske statsborgere eller født i udlandet. Hvis der ikke findes oplysninger om nogen af forældrene, og personen er født i udlandet, opfattes personen som indvandrer" (Personalestyrelsen, statens arbejdsgiverorganisation).</p> <p>URL: http://arkiv.perst.dk/visArtikel.asp?artikelID=14613</p>
EU	<p>EU-kommisjonen benytter begrepet "innvandrere" (immigrant) som regel i sammenheng med en ytterligere beskrivelse. Noen eksempler er lovlige innvandrere, ulovlige innvandrere, etniske minoriteter, innvandrerkvinner, innvandrer-entreprenører, kvalifiserte innvandrerarbeidere, første-, andre- og tredjegenerasjons innvandrere, ikke-EU innvandrere, flyktninger, etablerte innvandrere, nyankomne innvandrere, unge mennesker med innvandrerbakgrunn, innvandrerbarn og arbeidsløse innvandrere. Det aktuelle skrevet omhandler integreringspolitikk, og vektlegger et helhetlig perspektiv. Alle de ulike gruppene av innvandrere nevnt over, blir behandlet i et integrasjonsperspektiv, der deres ulike situasjoner, behov og rettigheter blir drøftet. Det fastslås at medlemslandene til en viss grad er enige om at integrering er en toveisprosess som både involverer innvandrere og lokalsamfunn, uten at innvandrere her blir nærmere spesifisert. Når det gjelder bruk av begrepene andre- og tredjegenerasjons innvandrere, skjer dette som en del av en diskusjon rundt identitetsproblematikk. Det vises da spesielt til unge mennesker som har en eller to foreldre som er innvandrere utenfra EU, som sannsynligvis vil forbli arbeidsledige.</p> <p>URL: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52003DC0336:EN:HTML</p>

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet

Postadresse: Postboks 8059 Dep, 0031 Oslo

Besøksadresse: Tollbugata 20, 0152 Oslo

Telefon sentralbord: 24 16 88 00

Telefaks: 24 16 88 01

E-post: post@imdi.no

Bestilling av rapporter: bestilling@imdi.no

Pressetelefon: 917 55 351, e-post: presse@imdi.no

www.imdi.no

IMDi regionale enheter:

IMDi Indre Øst

Storgt. 10, 6. etg., Postboks 1253, 2806 Gjøvik

Telefon sentralbord: 24 16 88 00

Telefaks: 61 17 08 95

IMDi Midt-Norge

Peter Egges plass 2 (inngang Kjøpmansgata)

Postboks 2438 Sluppen

7005 Trondheim

Telefon sentralbord: 24 16 88 00

Telefaks: 73 89 24 31

IMDi Nord

Havnegata 28 (inng. t. høyre), Postboks 83, 8502 Narvik

Telefon sentralbord: 24 16 88 00

Telefaks: 76 96 58 38

IMDi Sør

Slottsquartalet, Tordenskjoldsgate 9

Postboks 647, 4666 Kristiansand

Telefon sentralbord: 24 16 88 00

Telefaks: 38 02 04 80

IMDi Vest

Sandbrogaten 5-7, Postboks 159 Sandviken, 5812 Bergen

Telefon sentralbord: 24 16 88 00

Telefaks: 55 30 09 88

IMDi Øst

Tollbugata 20, Postboks 8059 Dep, 0152 Oslo

Telefon sentralbord: 24 16 88 00

Telefaks: 24 16 88 01

ISBN 978-82-8246-012-5

